

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Советым изэхэсыгъу

Адыгэ Республикэм хэгъэгу клоцI лoфхэмкIэ и Министерствэ дэжъ щы-
зэхэщэгъэ Общественнэ советым тыгъуасэ игъэкIотыгъэ зэхэсыгъо
илагъ. 2012-рэ илъэсым иапэрэ илъэсныкыо изэфэхьысыжьхэм,
ятIонэрэ мэзихым пшъэрлыгъу зыфагъэуцужьхэрэм, ащкIэ планэу
щылэм къэзэрэугъоигъэхэр атегушылагъэх. лoфтхьабзэр къызэлуиыхыгъ
ыкIи зэрищагъ Адыгэ къэралыгъо университетым иректорэу, советым
итхьаматэу Хьунэгэ Рэщидэ.

АР-м и МВД ипашэу Алек-
сандр Речицкэм къызэрэхигъэ-
щыгъэу, Урысые Федерацием
и Президент иунашъокIэ мыщ
фэдэ общественнэ советхэр
къэралыгъом исубъектхэм зэ-
кIэми ащагъэпсыгъэх ыкIи мы
илъэсым къыщегъэжьагъэу
ахэм лoф ашIэ. Цыфхэм яфи-
тыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэм,
республикэм щызэрэхьэрэ
бзэджджшлагъэхэм япчъагъэ
нахь макIэ шIыгъэным, ахэм
япхыгъэу профилактическэ
лoфтхьабзэхэр нахьыбэу зэхэ-
щэгъэнхэм, нэмыкI лъэныкыо-
хэмкIи общественнэ советым
хэтхэр правэухъумэкIо орган-
хэм IэпыIэгъу къафэхъунхэм
зэрэшыгуагъэр министрэм
къылуагъ. Ведомствэм ипашэ
анахъэу ыналэ зытыридзагъэр
Адыгеим игъогухэм къатехъу-
хэрэ хьугъэ-шIагъэхэм, зы-
ныбжь имыкыугъэхэм зэрэхьэрэ
бзэджджшлагъэхэм япчъагъэ
нахь макIэ шIыгъэным фэшI
полицием илофышIэхэмрэ сове-
тым хэтхэмрэ зэгъусэхэу зэ-
шIуахын алъэкIыштхэр ары.

— КъыткIэхъухэрэ лIэуж-

хэр дахэм, дэгъум фэгъэсэгъэн-
хэм, щыIэныгъэм къыхэфэрэ
лъэныкыо дэйхэм ахэр ащы-
ухъумэгъэнхэм, бзэджджшлагъэ-
хэр зэрамыханхэм афэшI рес-
публикэм идинлэжьхэм яшIо-
гъэшхо къызэрэтагъэкIырэр
сигуапэу къыхэзгъэщымэ сшo-
игъу, — къылуагъ А.Речицкэм.
— Ахэр тигъусэхэу къалэхэм
ыкIи районхэм ащыпсэурэ ныб-
жьыкIэхэм зэлукIэгъу-зэдэгъу-
щыIэгъухэр адэгъэшIых, лекци-
ехэм такыфеджэ, нэмыкI лoф-
тхьабзэхэр афызэхэтэщэх. А
зэкIэми яшIуагъэ къызэрэкIо-
рэм шч хэлъап. АР-м и МВД
илофышIэхэу Чечэным къу-
лыкыу щызыыхьхэрэм адэжъ
бэмышIэу тыщылагъ.

Республикэм имуниципаль-
нэ образованиехэм ащызэхэ-
щэгъэ общественнэ советхэм
ахэхагъэхэм министрэм удо-
стоверениехэр аритыжьыгъэх.
Къэзэрэугъоигъэхэм зэфэхьы-
сыжьхэр нэужым ашIыгъэх,
ялoфшIэнкIэ илъэсныкыом
пшъэрлыгъу зыфагъэуцужьы-
хэрэм, тапэкIэ анахъэу аналэ
зытырагъэтыштхэм атегушы-

лагъэх, предложение гъэнфа-
гъэхэр къахыгъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО
Адам.

Сурэтхэр Iэшъынэ Аслъан
тырихыгъэх.

Нахьыбэу псы шъуешъу

Гъэмэфэ мэфэ жьоркхэм за-
щиухъумэным екIолIэкIэ зэ-
фэшъаф нэбгырэ пэпчъ къы-
фэгъоты. Щаим, кофем, псыIэ-
шIум анэмыкIэу, мафэм псы лит-
рэрэ ныкыорэ цыфым ришъун
фаеу ары. Сыда пIомэ псым цы-
фым ыпкышъол мыхъунэу хэлъ
токсинхэр къыхегъэкIых. Ау
къэлoгъэн фае псы башэр зыгу
узхэрэмкIэ ыкIи зижъэжьые фэ-
ныкыуагъэ илэхэмкIэ щынагъоу
зэрэщыгъэр. Арышъ, ахэр зыфэ-
сакъыжьынхэ фае.

Псыр цыфым ыпкышъол
ищыкIэгъэ дэдэу щыт, ащ ип-
чъагъэ процент 50 — 80 хъун
фае. Цыфыр нахь ныбжьыкIэ
къэси, ыпкышъол псы нахьы-
бэ хэт, сабынм псэу хэтыр про-
цент 80 мэхъу. Ныбжьыр нахь
хэкIуатэ къэс, пкышъоным
хэт псыр нахь макIэ мэхъу. Ащ
къыхэкIэу пкышъоным шIоуе

хэлъыр нахьыбэ мэхъу ыкIи
цыфыр сымэджджэнэу регъажэ.

Гъэмэфэ фабэм пкIантIэм
хэтэу псы башэ цыфым къы-
хэкIы. Бзылфыгъэхэм анахь
хьулфыгъэхэр ары зыпкышъо-
л псыр нахьыбэу къыхэ-
кIырэр.

ШIэныгъэлэжьхэм зэрагъэ-
унэфыгъэмкIэ, псы стэчан пчъа-
гъэу цыфым мафэм ришъурэм
онкологии узыр къемыгузыныр
проценти 7-кIэ нахь макIэ
ешIы. «КIэлэеджаком «5» нэ-
мыкI къымыхьынэу шъуфаемэ,
мафэм псы стэчани 8 фэдиз
ежъугъашъу», аIо ахэм.

ЕтIани псэу узашъорэр зы-
фэдэми мэхъанэшхо иI. Псы-
хьохэм, псынэкIэчъхэм япс ми-
неральнэ щыгъухэр, газхэр
ыкIи нэмыкI Iэзэгъу химическэ
элементхэу цыфым ищыкIа-
гъэхэр ахэлъых. Литритф зэры-

фэрэ бэшэрэбхэу тучанхэм аща-
щэхэрэм арыт псыр «IлагъэкIэ»
алыгъэ. Арышъ, непэ чIыопс
къэкIуапIэхэм къатырэ псыр

цыфым ипсауныгъэкIэ на-
хьышIоу зэрэщытым шч хэ-
лъап.

КИАРЭ Фатим.

Адыгэ
Республикэм
и Къэралыгъо
Совет —
Хасэм

Хэбзэгъэуцунымрэ пар-
ламентаризмэмрэ яхэжъо-
ныгъэ илахьышхо зэрэхи-
шIыхьэрэм, IэпIэсэныгъэ
ин зэрэхэлтым, хэдзакIо-
хэм яфедэхэм якъэухъу-
мэн зэрэфэлажьэрэм апае
Адыгэ Республикэм и
Къэралыгъо Совет —
Хасэм и Щытхъу тхыль
фагъэшъошагъ **Нико-
лаев Вадим Николае-
вич**ом, муниципальнэ об-
разованиеу «Къалэу Мые-
кыуапэ» инароднэ депутат-
хэм я Совет итхьаматэ.

ЯлофшIэн кыызэфихысыжыгъ

Тыгъуасэ, бэдззогъум и 24-м, УФ-м и Къэралыгъо Думэ идепутатэу Нэтхъо Разыет партией «Единая Россия» зыфиорэм ипашэу Дмитрий Медведевым и Общественнэ приемнэу Мыекъяупэ дэтым пресс-конференцие кыштитыгъ. Илъэсныкъом кыкIоцI Иофэу ашIагъэр ары анахъу ар зыфэгъэхьыгъагъэр.

Думэм ышIагъэр кызэфихысыжыгъ, къэралыгъомкIэ мэхъэнэ ин зилэ закон зэфэшхьафи 100 фэдиз зэраштагъэр ащ пстэумэ апэу кыIуагъ. Анахъ шхъалэхэм ыкIи нахъыбэ хъухэрэм ащыщых социальнэ Иофхэм, оборонэм, экономикэм, кIэлэцIыкIухэм яфитыныгъэхэм якъэухъумэн афэгъэхьыгъэхэр. Ахэм кIэкIэу депутатыр къатегушылагъ, еплъыкIэу афыриIэр кырилотыкIыгъ. Джащ фэдэу федеральнэ законхэм афашIыгъэ зэхьокIыныгъэхэм, ахэм мэхъанэу яIэм

къатегушылагъ, Урысыер Дунэ сатыу организацием зэрэхъаштыми, мыкоммерческэ организациехэм афэгъэхьыгъэ законхэр зэраштагъэхэми игугу кышIыгъ.

Урысые партией «Единая Россия» зыфиорэм ифракцие Иоф зеришIэрэм къатегушыIэзэ, псэупIэ-коммунальнэ хъызмэтым зэхьокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъэ законом ыкIуачIэ 2015-рз илъэсым нэс лъыгъэкIотэгъэныр нахъышIоу зэралытагъэр, Иоф зыдэшIэн фэе шыкIагъэхэр кыхагъэщыхи, джыри бжыхъэм кыфагъэзжыныу зэрэзкIагъэкIожыгъэр кыIуагъ.

Нэужым депутатим журналистхэм яупчIэхэм джэуапхэр къаритыжыгъэх. Донорхэм афэгъэхьыгъэ законэу Къэралыгъо Думэм шаштагъэм иавторхэм Нэтхъо Разыет ащыш. Ар зэрэзхагъэуцагъэм, кыдалытагъэхэм журналистхэр

къакIэупчIагъэх. Джащ фэдэу, Адыгеим муниципальнэ образовани 5-мэ цIыфхэм зэлукIэгъухэр ащадишIыгъэх, Общественнэ приемнэм кыригъэблагъэхуи кыхэкIыгъ. Мы лъэныкъомкIи зэфэхьысыжхэр кырагъэшIыгъэх. Депутатым джэ къекIоллагъэм инахъыбэр псэупIэ Иофыгъохэм агъэгумэкIыштыгъэх, ау мы лъэныкъомкIэ системэ гъэнэфагъэ къэралыгъом зэримылгым кыхэкIыкIэ, IэпыIэгъу уафэхъуныр джыри зэрэмыIэшIэхыр ащ кыIуагъ.

Нэтхъо Разыет пшъэрылъэу зыфигъэуцужыкхэрэм къатегушыIэзэ, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм нахъ пэблагъэу Иоф дишIэн гухэлъ зериIэр, Правительством изэхэсыгъохэми нахъыбэрэ ахэлэжъэнэу зэрэрихъухагъэр кыIуагъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

ЛАГЕРЫМ ШЫПАГЪЭХ

Адыгэ РеспубликэмкIэ МВД-м икыулыкъушIэхэр джырэблагъэ кIэлэцIыкIу зыгъэпсэфыпIэ чIыпIэу «Горная легенда» зыфиорэм шыIагъэх.

АР-мкIэ МВД-м ипашэу Александр Речицкэр, ведомствэм кадрэхэмкIэ иотдел ипашэу Сергей Подолякиныр, АР-мкIэ МВД-м и Общественнэ совет хэтэу, мы кыулыкъум иветеранхэм ясовет итхъаматэу Хъутыжъ Азмэт лагерым зыщызыгъэпсэфырэ кIэлэцIыкIухэм гушыIэгъу афэхъугъэх.

Агъэнэфэгъэ планым диштэу полицием иИофышIэхэм якъулайныгъэ ныбжьыкIэмэ кырагъэлъэгъугъ, агъэчэфы-

гъэх. Мыщ фэдэ Иофтхъабзэхэр илъэс къэс зэхашэх, кIэлэцIыкIухэм апае программэ гъэшIэгъонхэр агъэхъазырых.

Анахъу сабийхэм ашIогъэшIэгъоныгъэр кыулыкъу зыхьырэ хъэхэм язекIокIэ-шыкIэхэр арых. ПравуэхъумэкIо органхэм ялыкIохэм къатыгъэ концертымкIэ Иофтхъабзэр зэфашIыжыгъ.

ТапэкIи кIэлэцIыкIухэм зызыщагъэпсэфырэ чIыпIэхэм полицием иИофышIэхэр кIохзэ ашIышт, кыткIэхъухьэрэ лIэужхэр патриотэу плугъэнхэм дэлэжъэштых.

(Тикорр.).

Уитарихъ зэгъашIэ, гъэлъапIэ

Бэдззогъу мазэм, 1557-рз илъэсым адыгэхэр ежъ яшIоигъоныгъэкIэ Урысыем гохъэгбагъэх. Тарихъ мэхъанэ ин зилэ мы хъугъэшIагъэр зыщыIагъэр мыгъэ илъэс 455-рз мэхъу.

Илъэси 115-кIэ узэкIэIэбжымэ, (1897), Петербург университетим ипрофессорэу Н.И. Веселовскэм археологическэ ушэтын-тIынхэр адыгэ чIыгум шызэхьыгъагъэх ыкIи зылашIэрэ Мыекъяупэ ижырэ Iуашхъэу Ошгадэ кыыхигъэщыгъагъ. Ар археологие пкыгъохэмкIэ бай дэдагъ, тигъэ ыпэкIэ илъэс минишкIэ узэкIэIэбэмэ шыIагъ, дунэе культурэр ащыгъэбаигъ, Мыекъяупэ ыцIэкIэ а культурэм еджагъэх.

1945-рз илъэсым Париж ТекIоныгъэм ипадрадэу шыIагъэм адыгэ бзылъфыгъэу, Францием и Лыхъужыгъэу Хъагъундэкъо Елмысхъан хэлэжъагъ.

Бэдззогъум и 25-м (1942), илъэс 70-рз мэхъу Кавказыр шхъафит шIыжыгъэным пае заоруагъэкIокIыгъэр, Хэгъэу зоошхом илъэхъан ащ чъэпыогъум и 9-м 1943-рз илъэсым нэс ыукъудыгъ.

Хэхэс хъугъэ адыгэхэу США-м шыпсэхэрэм ащышэу, зылашIэрэ тхакIоу ыкIи общественнэ ИофышIэхъоу Нэтхъо Къадыр кызыхъугъэр (1927) илъэс 85-рз хъугъэ.

(Тикорр.).

ЦЫКIУ Казбек Аслъанбэч ыкъор

КПРФ-м и Адыгэ реском гуэкIышхо шыхъугъ Адыгэ рескомым иапэрэ секретарыгъэу, Урысые Федерацием и Къэралыгъо Думэ иапэрэ ыкIи иятIонэрэ зэлугъэкIэгъухэм ядепутатыгъэу ЦыкIу Казбек Аслъанбэч ыкъор зэрэщымыIэжыр ыкIи дунаим ехыжыгъэм иунагъорэ иIахыылхэмрэ афэтхъаусыхэ.

ЦыкIу Казбек Теуцожь районымкIэ къуаджэу Едэпсыкъуае щыщ мэжъумэщышIэ унагъом 1935-рз илъэсым бэдззогъум и 25-м кыхъухъагъ. 1960-рз илъэсым кышгегъэжъагъэу КПРФ-м хэт. 1956-рз илъэсым Буйнакскэ финансовэ техникумыр, 1961-рз илъэсым — Ростовскэ финансовэ экономическэ институтыр кыухыгъэх. Экономикэ шIэныгъэхэмкIэ кандидат.

ЦыкIу Казбек шыIэныгъэ гъогушхо кыкIугъ. 1956-рз илъэсым Кошхъэблэ районим ифинанс отдел инструкторэу ИофшIэныр ригъэжъагъ, ащ нэужым Шэуджэн ыкIи Тэхъутэмыкъое районхэм яфинанс органхэм Иоф ащишIагъ.

1961-рз илъэсым кышгегъэжъагъэу 1964-рз илъэсым нэс Ростовскэ финансовэ экономическэ институтым политическэ экономикэмкIэ икафедрэ аспирантыгъ. Аспирантурэр кызеухым Адыгэ къэралыгъо кIэлэгъэджэ институтым кIэлэгъэджэ шхъалэу, доцентэу ыкIи политическэ экономикэмкIэ кафедрэм ипашэу Иоф щышIагъ.

1965-рз илъэсым мэзаем кышгегъэжъагъэу 1966-рз илъэсым шышхъэлэум нэс КПСС-м и Адыгэ хъу комитет инструкторыгъ. 1965-рз илъэсым АКЪПИ-м научнэ-егъэджэн ИофшIэныр щыблагъ.

К. А. ЦыкIур Адыгеим зэрэщашIэщыгъэр республикэм иполитическэ ыкIи икъэралыгъо ИофышIэ чанэу ары, Къэралыгъо Думэм иапэрэ ыкIи иятIонэрэ зэлугъэкIэгъухэм ядепутатэу хадзыгъагъ, экономикэ, социальнэ ыкIи гушхъэлэжъ хэхъоныгъэм, республикэм гъэсэныгъэмкIэ кадрэхэр фэгъэхъазыргъэнхэм иIахышхо ахишIыхъагъ. Общественнэ ыкIи хэбзыхъухъан ИофшIэным чанэу хэлэжъагъ. Ар кIэшакIо зэрафэхъугъэм тетэу Къэралыгъо Думэм унашхъэу «Краснодар псылгыпIэм ихъызмэт псэуалэхэм языхт уигъэрэзэнэу зэрэщымытым елгытыгъэу Иофхэр кызэрэхъылъагъэхэм ыкIи гумэкIыгъохэм ядэгъэзыжынкIэ Иофтхъабзэхэм яхыыллагъ» зыфиорэр, нэмыкI хэбзэгъэуцу актхэу хэгъэгум, Краснодар крайм ыкIи Адыгеим яхэ-

хъоныгъэкIэ мэхъанэшхо зилэхэр аштагъэх. К. А. ЦыкIур теубытагъэ хэлэу ыуж зэритыгъэм ишIуагъэкIэ Урысые Федерацием и Правительствэ ыштагъэх унашхъоу псыр кызэрэзэкIыгъэм кыздыхыгъэ тхъамыкIагъохэм ядэгъэзыжынкIэ, джащ фэдэу республикэм производствэм зыщыушхъомбгъунымкIэ ыкIи цIыфхэр зычIэсышт унэхэм яшIынкIэ ахышэ тедзэ къафы-хэгъэкIыгъэным епхыгъэхэр. К. А. ЦыкIум марксизм-ленинизмэм кыпкырыкIырэ еплъыкIэ пытэхэр иIагъэх, ахэр шыIэныгъэм пхырышхыгъэнхэм ынаIэ тыригъэтыштыгъ, зэхэщэн-партийнэ, кадрэ ИофшIэныр КПРФ-м иреспубликэ къутамэхэм агъэцэкIэным кIочIабэ пэлуигъэхъагъ.

КПСС-м кыдылгытэрэ еплъыкIэхэмрэ шIошхъуныгъэхэмрэ апэуцужыкхэ зэжъу лъэхъаным партием и Адыгэ республикэ организацие зыпкэ игъэуцожыгъэным ишыпкыгъу ар дэлэжъагъ. 1993-рз илъэсым кышгегъэжъагъэу 1997-рз илъэсым нэс КПРФ-м и Адыгэ республикэ къутамэ иапэрэ секретарэу, КПРФ-м и ЦК и Президиум ичленэу шытыгъ, КПРФ-м ия II — VIII-рз ыкIи ия X-рз зэфэхсэм яделегатыгъ ыкIи ахэм ялофшIэн хэлэжъагъ. ШыIэныгъэм кыхэ-фэрэ мыхъо-мышIагъэхэм зэрапэуцужыкхэрэм ишыхъат Иофтхъабзэхэм чанэу ахэлажъэщтыгъ, КПРФ-м ия XIII-рз зэфэс кыгъэуцугъэ пшъэрылъхэр зэрэпхырыкIышгъэхэм дэлажъэщтыгъ, джырэкIэ тетыгъо зылыгъ олигарх режимым социальнэ-экономикэ курсэу пхыришхырэр УрысыемкIэ шынагъоу зэрэщытым епхыгъэ зэлукIэхэм, митингхэм ренэу къащыгушыIэщтыгъ.

ЦыкIу Казбек интернационалист шыпкыгъу шытыгъ, республикэм ис коммунистхэмрэ лэжъакохэмрэ шхъэкIэфэхшо ащ фашIыштыгъ.

ЦыкIу Казбек Аслъанбэч ыкъор Адыгеим икоммунистхэм гуэкIыжъ дахэкIэ агу илгышт.

Т. С. Безусько, Т. Г. Борчаковская, С. И. Ворэкъу, М. Т. Даур, А. Г. Дьяченко, А. М. Чэтыжъ, А. Къ. Матыжъ, Е. А. Москаленко, Е. И. Салов, Ю. А. Сапый, Г. Н. Сенин, В. Ф. Сороколет, А. С. СтIашгу.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм гуэкIышхо шыхъугъ ЗАО-у «Адыгеясервис» зыфиорэм игенеральнэ директорыгъэу, Адыгэ Республикэм и Апшъэрэ Совет иапэрэ зэлугъэкIэгъу идепутатыгъэу А.Г. Ходусовыр зэрэщымыIэжыр ыкIи зидунай зыхъожыгъэм иунагъорэ иIахыылхэмрэ афэтхъаусыхэ.

НэгЛүбгъор зыгъэхъазырыгъэр ЛІЭХЪУСЭЖЪ Хъаджэрэтбий.

Хьахьурэтэ

1987-рэ илъэсым ичъэпыогъу маз. Краснодар крайисполкомым пэчынатлэу шыт скверым ылыгъ бэщым кынклэ зытыргыагълэзэ кырыккэ зыныбжъ хэкотэгъэ бзыльфыгъэр. Скверым дэт фон-таным дэжккэ шыт пхъэнтлэ-кхуэм тхылхэр, сабийхэм апае коляскахэр зыдэзылыгъ ны нобжыккэхэр агесых. Урамэу Крас-нэм автомашинэхэр щэзечъэх. Тыдэккэ уплягъэми шылэны-гъэр кыжжыккэу зэрэгъэпыгъэр олгъэгъу, ау зыныбжъ хэкотэгъэ бзыльфыгъэр мы чыплэм кы-рыккэ зыхуккэ 1935-рэ илъэсым чъэпыогъум и 10-м мы гупчэ скверым шхонч омакэхэмккэ агъэкотэгъыгъэ ятэшэу Хьахьу-рэтэ Шыхьанчэрые зэрэщыгъэ-тхылхыгъагъэм игушысэ закъу ышъхэ илгыр. Бэ темышлэу ащ пцыхэр тыраусгъагъэх, ибэн эщизы ашлыжы, умышлэжы-нэу агъэпысгъагъ. Ау Хьахьурэтэ Шыхьанчэрые ипхъорэлфэу Къадырхъан Шумафэ ыпхъум ллэ-шлэгъуныккэ зэрэтешлэжыгъэзэ, минрэ шьибгъурэ щэккырэ блырэ илъэсым, чэщым, Хьахьурэтэ Шыхьанчэрые ишлэжэ емыккэ рахызэ бэныр кызырэлшыхьа-гъэр дащыгъагъэ нахь, ихьэда-шъхэ емылагъэхэу джы кызы-нэсыгъэм мы чыплэм члэлъэу елыгъэ.

Урамэу Лениным ыцлэ зыхьы-рэм Къадырхъан зычлэс унэу те-тым бэрэ тызэдэшыщысыгъ. Унэм зи илыгъэу иплъагъорэп, кызырэккэу зыхыгъ. Жыы хъу-гъэ шкаф шлүлэу ыпэккэ Хьа-хьуратэм иунэ итыгъэр ары ащ кыккэныжыгъэу ыккы ренэу угу кызыгъэккыжыгъэу кыфы-нагъэр. Адрэ пстэур музейм ри-тыжыгъэх. Большевикым ехы-лэгъэ унэ-музей кызылгъахы ашлонгъоу ары ащ ехылагъэу Мыекъуапэ кызырэлшыхьа-гъэри. Ятэшым идунай зехъ-жыккэ ыуж Къадырхъан ушэгъы-бэмэ арихылагъэ. Ащ ишылэ-ныгъэ кыхъэу ыккы ренэу кынуэ цытыгъ. Ау ятэ шымылэжы зэ-хъум пхъуккэ зыштэжыгъэ ятэ-шым непэ игугъу зыщытшырэм нахь нобжыккэ кыжжыгъэ фэдэу, ынэхэм нурэр аклэолыгъэ.

Протоколэу номерэу 189-рэ зытетэу 1908-рэ илъэсым жьоны-гъуаккэ и 7-м атыгъагъэм мы-рэрэштэу кышчелэ: «Сэ, кыалэу Екатеринодар ия III-рэ поли-цейскэ часть сыриприставэу Избаш, кыккэлэыккэу Ио-фыгъом ехылагъэу мы про-токолыр зэхэзгъэуцагъ: Ку-банскэ войсковой мэкъумэш еджаплэм лыхьхон Иофшлэн-хэр шысшыхъэзэ кыжжыгъэ-щыгъ Екатеринодарскэ отде-лым хэхьэрэ къуаджэу Хьа-штыку шыш Хьахьурэтэ Шы-хьанчэрыи Умарэ ыккыор, ма-гометяниным, илъэс 21-рэ зы-ныбжыр, кызымысгъагъэр, Екатеринодарскэ фельдшер курсыр 1905-рэ илъэсым кы-зырухыгъэр ыккы а еджаплэм ифельшерыр революционнэ пропагандем иагитатор шъхьа-лэу зэрэщытыр ыккы Хьахьу-ратэм иехэу кыккэлэыккэу тхылхэр кыпынзгъотагъэх: «Студентхэр ыккы социальнэ Иофыгъор» зыфилоу 1905-рэ илъэсым кыдэккыгъэр; «Эго-измэр ыккы социализмэр, е Сэ-рырэ обществмэр» зыфиорэр; «Экономическэ очеркхэр» зы-филоу 1906-рэ илъэсым кыдэ-ккыгъэр; «Профессиональнэ движениер» зыфилоу 1905-рэ илъэсым кыдэккыгъэр; Маркс итхылгъэу «Исторический ма-териализм и прибавочная цен-ность» зыфилоу 1905-рэ илъэ-сым кыдэккыгъэр; «Аграр-ный вопрос» зыфилоу 1906-рэ илъэсым кыдэккыгъэр. Уна-шэо сшыгъэ: «Зэккэ ыншъэ-

ккэ зыцлэ кышеслауагъэхэр мы протоколым итхэгъэнхэу, ежъ фельдшерэу Хьахьурэтэ Шыхьанчэрыи Умарэ ыккыор ыккы мэкъуш еджаплэм иапэрэ класс исэу Ямпольский Алек-сей Ильич ыккыор зыусхъанэу Екатеринодарскэ ухъумэккэ пунктым ипашэ ыужккэ уна-шэуу ышлыштым сежэфэккэ сиубытынхэу ыккы тхылхэу кыпысхыгъэхэр зэккэуыпха-гъэхэу ащ фызгъэхьынхэу».

Адыгэ автоном хэкум икхъэ-ра-лыгъо архивэу мы документым кылохэрэм нэлуасэ сызашчы-хъуэгъэм Хьахьуратэм шылэныгъэ гъогуу кыккыгъэр кызылгъы-ккырэ нэмыккэ документыби члэлъ.

Тарихъ мэхъанэ зилэ хъужы-гъэ хъугъэ-шлэгъэхэм зафэдгъэ-зэн. Ыпшъэккэ зыцлэ кышчел-огъэ протоколым ыккы Хьахьу-ратэм зэрихъэщыгъэ революцион-нэ Иофшлэным ехыллэгъэ нэмыккэ материалхэм нэлуасэ зафишлы-гъагъ Кубанскэ хэкум плэлъ гъэ-нэфагъэккэ генерал-губернаторэу илэгъэ генерал-лейтенантэу Ба-бич. А илъэс дэдэм, 1908-рэ илъэ-сым шышхъэлум и 26-м, номе-рэу 507-рэ зытет унашэо ащ кыдыгъэккыгъагъ. Ащ кышчел-огъэ Кубанскэ войсковой мэк-къумэш еджаплэм сызэхъэгъэ ккэлэеджэккэ революционнэ орга-низацием хэтхэр рабочым ямы-закъоу, ккэлэеджэккэ нобжыккэ-хэм революционнэ еплыккэ-хэр ахэлъхьагъэнхэм зэрэфэла-жыгъэхэр. Генерал-губернаторым Ш. Хьахьуратэр «общественнэ рхъатныгъэмккэ ыккы шы-нэгъончъагъэмккэ зиягъэ кыккэ-орэ цыфэу зэрэщытым фэшл...» Иофшлэным йуагъэккыгъэу ыккы дзэ положениер щлэгъэккэ хэкум исын фимытэур игъэккыгъэн фаеу унашэо афишлыгъагъ. Ащ ыуж Терскэ хэкум кложи, осетин мэк-къумэшшлэхэм ыккы рабочым азыфагу революционнэ Иофшлэ-ныр Хьахьуратэм шылыгъэккэ-огъэ, хэкум кыхьажабынымккэ амал шылэ зыхъушт плалъэм ежэ-щыгъэ...

Ишылэныгъэккы Иофшлэнккы Хьахьуратэр апэрэ хъугъэу бэрэ кыхъэккыгъ. Яшгыбгъонэрэ тфы-рэ илъэсым къуаджэу Хьахьыку шыш унэгъо тхьамыккэ кыхъу-хъэгъэ шъэожжыем Екатеринодар дэт дзэ-фельдшерскэ шкылыр кылухыгъ, апэрэ адыгэ фельдшер хъугъэ. Фельдшер сэнэхъат зэри-гъэгъоты шлоигъоу Екатеринодар къэккыным ыпэккэ ащ кыгъэна-гъэу Иоф шылагъэ ыккы зы класс хъуштыгъэ училищэу къуаджэу Пэнэхэс дэтгыгъэр кылухыгъагъ. Иккэлэ нахьыккэ еджаплэу фи-тыштыр зэрымылэм кыжжыгъэ, ятэу Умарэ кавказ бгырыпх за-къоу илэр шэсэу ыгъэтхылын фаеу хъугъагъ. Революциям зы-щыуштыгъэ кыалэм еджаплэу кы-зэккэом теубытагъэ ышлыгъ ыккы-члэ къехьыфэккэ зэфэнчъагъэм ебэнынэу, цыфхэм шылэккэ тэ-рэрэ ялэ хъуным фэбэзнэу.

Пшызэ шъолъыр ибольшевик анахьыжхэм ащыщэу, 1903-рэ илъэсым кышчыублагъэу парти-ем хэтгыгъэу П. Вишняковам ыгу ккэккыжыштыгъ: «Апэ сэ Хьа-хьуратэр зышыслэгъугъа-гъэр 1905-рэ илъэсым жьо-ныгъоккэ массовкэу Пшы-зэ ыккыккэ унэ Плыжыккэ дэжъ шыккэогъагъэр ары... Мэкъуогъум шъэф партий-нэ зэлүккэ сышылүккэгъагъ. Комитетым хэтгыгъэ, ыужккэ большевикхэм я Кубанскэ хэкум комитет ехыллэгъэ Ио-фымккэ агъэмысгъэгъэ Фе-дор Яворскэм Хьахьуратэр зэ-рэнышгъагъэр сшлэщыгъ. 1905-рэ илъэсым иреволюция лэжъхъанэ Хьахьуратэр заба-стовкэхэм, демонстрацияхэм ыккы боевой дружинэхэм ча-

Непэ Хьахьурэтэ Шыхьанчэрые тыккытегушылэ. Шы-лэныгъэм пытэу ыпсыхъэгъэ а революционер-больше-викэу Адыгэ автоном хэкум изэхэщаккэохэм ащыщы-гъэр, СССР-м и Гупчэ Гъэцккэло Комитет хэтгыгъэр, Адыгэ хэкум исполкомым итхьамэтагъэр, ВКП(б)-м ихэ-ку комитет иапэрэ секретарыгъэр Адыгеим имыза-къоу, Пшызэ шъолъыри дэгъоу цызэлъашлэ. Хьахьурэтэ Шыхьанчэрые иобраз поэмэхэм рассказ-хэм иуащылэ. Ащ ыцлэ урамхэм и совхозми ахы. Хьахьуратэм ехыллэгъэ статьябэ кыхьаутыгъ, ащ фэгъэхьыгъэ тхылъ цыккы кыдэккыгъ. Арэу щытми, ащ ишлэжэ ехыллэгъэ тхыгъэу цылэр мэккэщэ. Хьахьурэтэ Шыхьанчэрые шылэныгъэ опытэу илэм, ленинскэ шлыккэом тетэу ипхъэрылхэр зэригъэца-ккэщыгъэм непэ, кыгъэзэплэ ккэккым тызыщыгъ-тым, мэхъанэшхо ил ыккы хэтэ а щылаккэ пшъэры-лэу зыфильгъужыккы ыльэккышт.

нэу ахэлажыштыгъ. Сшлэ-щыгъэ большевикэу, комите-тым хэтэу Вассо Середзе игъу-сэу Хьахьуратэм илоф дзэ су-дым зэрилогъагъэр, зэлүккэу зэхэщэгъэнхэм фэшл адыгэ къуаджэхэр кызырэккыгъэ-щыгъэм сышыгъэозагъ...».

1909-рэ илъэсым Осетием кыккыжыи, Хьахьуратэм шъэфэу Новороссийскэ кыгъэзэжы-гъагъ. Акционер обществэу «Русский грозненский стандарт» зыфиорэм ипредприятие Иофшлэ-ныр щыригъэжыгъагъ, нэужым цементышл заводэу «Орел» зы-фиорэм ыгъэзэжыгъагъ. Рабо-чментышлэхэм страховой кассэм итхьаматэу хадзыгъагъ, ащ ды-ккыгъоу шъэфэу Иоф шышлэрэ ра-боч кружокым ипэщэгъ. 1914-рэ, 1915-рэ, 1916-рэ илъэсхэм Ку-банскэ большевикскэ организа-цием пшъэрылэу кыфи-шыхьэрэ ыгъэцаккэщыгъэх, адыгэ къуаджэхэр кыккыгъэ-щыгъэх, империалистическэ заом шыпккэплэу илэр, урыс пролетариатым пачыккыгъагъум ехыллэгъэ бэнынэгъэу зэрихъ-эрэр мэкъумэшшлэхэм къафи-лүатэщыгъ.

1917-рэ илъэсым монархией зэрэтырадзыгъэм ехыллэгъэ кы-бары Хьахьуратэм кылылэсы-гъагъ. Февральскэ революцием ыуж Хьахьуратэр Новороссийскэ кыккыжыи Екатеринодар ккэккэ-жыккы ыккы политикэм епхыгъэ гурыгъэлон Иофшлэным регъажэ. Буржуазнэ Временнэ правитель-ствэм народным пэшлүеккэу по-литикэу зэрихъэрэр, Кубанскэ краевой Радэм ыккы кыушъхэ-члэс гъэпшылэккэ купхэм рево-люцием пэшлүеккэу зеккыккэ-хэу зэрахъэхэрэр цыфхэм агуре-гъало. «Дивизие Илгыр» зэхэ-гъэзэжыккыгъэным ехыллэгъэ Ио-фыгъуабэ зэрехъэ.

Япшыккыленэрэ илъэсым Со-вет хабэрэ Новороссийскэ коим шыгъэпсыгъэным хэлажэ, ащ ыцлэккэ Пшызэ ыккы хы Шыуцлэ Иушъом яшъолъыр яя III-рэ чрез-вычайнэ зэфэс иделегатэу хадзы. Ятлөккээнэрэ илъэсым апэрэхэм ащыщэу Хьахьурэтэ Шыхьанчэ-рые а 1-рэ Шыудзэм хэхъэ.

1922-рэ илъэсым бэдззогъум и 27-м Всероссийскэ Гупчэ Гъэцккэло Комитетым и Прези-диум Черкес (адыгэ) автоном хэкум зэхэщэгъэным ехыллэгъэ унашэо кыдыгъэккыгъ.

1922-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 7 — 10-м Советхэм яхэкэу зэфэ-сэу Хьакурынэхьаблэ шыккэогъа-гъэм Хьахьурэтэ Шыхьанчэрые зитхьамэтэ исполкомэу хэкум пэ-щэныгъэ дызэзыхьащтыр шыха-дзыгъагъ.

— Ятлөккээнэрэ шырэ илъэ-сым сятэ идунай ыхъожыккы-

гъагъ, ащ ыуж си-щылаккэ ккын дэ-дагъ, — кысфелы-тэ Къадырхъан. — Бэ темышлэу ся-тэшыр Хьахьыку кыккыуи, сиплужы-нэу ыдэжэ сищэ-жыккыгъагъ. Идунай ехъожыфэккэ ты-зэгъусэу Краснодар тыдэсыгъ, джы Ворошиловым ыцлэ зыфаусыжыгъэу урамэу Гимназийсккэ заджэщыгъэ-хэм тытесыгъ. Цыфым ишы-ккэгъэ дэдэу шытым нэмыккэ мебель унэм итыгъэп. Сэ еджа-плэр кысыухыжыккы, нэужым медицинэ техникумым сычлэ-хьагъ. Нэф кышшыгъэ кы-дыеу Шыхьанчэрые Иофшлэ-ккэщыгъэ, нахьыбэмккэ чэ-щныккэ нэс кытэщыгъэ. Те-лэшъогъэ нэшанэ имылэу, цыфхэр иккэсэ дэдагъ, ау ерыуаджэхэм, ешъоныр зыккэ-сэ пхьашэу адэгущыгъэ-щыгъэ. Джащ фэдэу зыгъэ-псэф имылэу ежъ Иоф зэришлэ-щыгъэр ары гууз илэ зыккэ-хъугъагъэр...

Адыгэ автоном хэкум ккэны-шхо зыми кыфышчинэжыккы-гъагъ. Лэжыаккэохэм тхэккэ-еджа-ккэ ашлэщыгъэп, быслымэн динлэжхэм алэ илыгъэх, еджа-плэ итыгъэп плөми хъушт, япшы-ккэубгъонэрэ илъэсым нэсыфэккэ псауныгъэм икхъухъумэн пылэ орган итыгъэп, бэдзжэшлэным чыплэ шлүклае щырилагъ. Хьа-хьурэтэ Шыхьанчэрые зипэщэ исполкомэу зэхашагъэр шылэ-ккэу гъэпсыгъэным ишыпккэ дэ-дэу фежыгъагъ. Лэшыщэ хъу-рэл шылэккэу гъэпсыгъэным ышъхьэккэ Шыхьанчэрые ила-хьышхо хишлыхьагъ плөмэ.

«Мэкъумэшшлэ анахьыж-хэм ащыщ горэм сылүккэу хъугъагъэ ыккы Совет хабзэм игъэпысн зэрэзэхэщэгъагъэм, ащ иапэрэ Иофшлэхэм еплыккэу афырилагъэмккэ сеупчлыгъагъ, — ыгу ккэккыжы хэкум исполко-мым итхьаматэ Иоф дэзышлэщы-гъэ С. Сыхъум. — Гушылэр Хьа-хьуратэм лыплэси, ежъ ышъхэ-ккэ ащ илофшлэккэ еплыккэу фырилагъэмккэ сызеупчлым, об-раз гъэпсыккэ зилэ мэхъанэ куу зыхэлъ ккэуаккэ ащ ыгъэфедэгъ. Ащ мырэушты кылуагъ: «Хьа-хьуратэр «Хьэгурыгъ» (пккэу шъхьалэу шытыгъ), ащ кы-гъэуцоккыгъэу Адыгеим ипо-литикэ, экономикэ ыккы куль-турэ шылаккэ зэхоккыштыгъ, хэхъоныгъэхэр ашлышты-гъэх».

А лэжъхъэнэ ккыным хэкум ис-полкомым илофшлэн лэныккэу шъхьэлэбэмэ афэгъэзэгъагъ:эко-номикэр ккэлэтыгъэныр, банди-

тизмэм бэнынэгъэ ешыллэгъэ-ныр, просвещением, псауныгъэр кыуухъумэгъэным хэхъоныгъэхэр ягъэшлыгъэнхэр (я 25 — 27-рэ илъэсхэм партием ихэкэу комитет ыккы хэкэу исполкомым ябронккэ Москва, Ленинград ыккы нэмыккэ ягъэшлыгъэнхэр 157-рэ аще-джэщыгъэ), культурэм зегъэу-шъомбгъугъэныр, кыушъхьэчлэс бзыльфыгъэхэм шъхьафитныгъэ ягъэгъотыгъэным япхыгъэ Иоф-гъохэр зехъэгъэнхэр. А лэныккэу пстэумэ Иофхэр зрашылы-ккэотэрэ шлыккэом Хьахьуратэм ышъхьэккэ зышигъэгъуазыгъэ. «Кабинет Иофшлэккэ» ащ иккэ-сагъэп, тыдэ шыхьурэ-щышлэ-хэрэр ежъ-ежырэу зэригъэлъэ-гуштыгъ, зэригъашлэщыгъ. Бэ темышлэу ар зэрэхэкэу шызэлъа-шлэгъагъ, хэкум и Совет тхьаматэ зымышлэрэ ыккы лыгъэныгъэшхо кыфэзымышлэу Адыгеим исыгъэп. Иофшлэккэ ленинскэ шыпккэу шытыгъ, бюрократи-ер шигъэзыштыгъ, «бюрократи-ческэ-пэщэ» Иофшлэккэу зыгъэ-федэнэу фежыгъэхэрэм ажэхыхэ-щыгъ, ахэр ыгъэтэрэзыжы-щыгъэх.

«А илофшлэккэ нэшэнэ шъхьалэу илагъэр хэкум шы-псэрэу пстэуми занккэу япхы-гъэу Иоф адэшлэгъэныр ары-гъэ» — кылотэжыккыштыгъ М. К. Хьажабым. — Хьахьу-ратэм мэфэ ыккы сыхьат гъэ-нэфагъэм тетэу егъэблэгъэн ышлыштыгъэп, бэ ыдэжэ кы-ккэотэгыгъэр, ипчъэхэр зэккэми афызэлүхыгъэу, зэккэри ри-гъэблагъэщыгъэх. Шлэгъэн фаемккэ емыушшыгъэу е зы-гъэгумэккырэ Иофыгъор зэшло-хыгъэ мыхъугъэу, ащ зы цыф-ыгъэккэотэжыккыштыгъэп. Зыдэ-ккэом фэе учреждением ехы-лэгъэ тхылыплэ тхыгъэ ри-тыштыгъ, ащ ренэу ритхэ-щыгъэ Иофым ехылагъэу зэ-шлэхыгъэ хъугъэмккэ маккэ кырагъэлүжыккы фаеу зэрэ-лэгулэрэ.

Лэнтлэккэ зэрэтыгъэ Иофшлэ-ныбжыккэохэм загъэнынэу, яхэдза-ккэохэр яккэоллэхэ амылэжыккынуэ загъэпсэу, цыфхэр зыгъэгумэ-ккыхэрэр, ахэм яшлоигъоныгъэ-хэр агъэцккэлэхэ зэрэфаер амы-шлэу, кабинетхэм арысынхэр нахь ягуапэу кыхъэккыштыгъ. Ащ фэдэхэм Хьахьурэтэ Шыхьанчэ-

ЗЭРЭХҮРЭМ ИПЭГЪОКИ

Шыхьанчэрые идесэхэр

рые алтыплэщтыг, зыхаэтэ-клэу, апэ дагъэзыеу зарилъэгъу-лэкIэ псынклэу ячIыплэ ригъэ-уцожыщтыгъэх, пшэдэкIыжэ аригэхъыщтыгъ...

Хьахьуратэм хэкур бэрэ кы-кIухъэщтыг, чэщым кьэнэн фаеу зыхьукIэ бысым ышIыщтыгъэхэр лэжъэкIо кызырэкIохэр ары. И. В. Блохиным ыгу кьэкIыжы: «Къуаджэхэм, къутирхэм цыфыбэ зыхэлъжэрэ зэлукIэху ашыкIохэрэм къащыгу-щылэщтыг, нэжэ-лужьхэм, бзылхьгъэхэм, кьоджэ акти-вым хэтхэм адэгущылэщтыг. Чэщым кьэтынэу тидэ кы-щыуцугъэм, бысым ышIыгъэм дэжэ кьоджэдэхэр, къу-тирдэхэр кышызырэгъуи-щтыгъэх, зэнэкьокьухэр шы-кIоштыгъэх, чIыгум, шыIэ-кIакIэм япхыгъэ унчIабэ къа-гыштыг, гукIаеу яIэхэр, пэ-унIэхэм мыгэрэзыныгъэу ашы-хьухэр кыфалатэщтыгъэх.

...КызырэгъуишIырэмкIэ, Хьахьуратэм идунай шыб-жыгъэм кышыублагъэу шылагъэп ыкIи шыIэп ащ фэ-дэу цыхъэшхо фашIэу зыдэжэ кIонхэ ыкIи ягукIахэр кы-зыфалотэнхэ цыф.

Блэгъо Махьмудэ кьелуатэ: «Район гүпчэм Хьахьуратэр чэщым кьэкIоу кыыхэкIы-щтыг. Урам горэм автома-шинэр кышыгъэуцути, кIа-кIор техуагъэу чэщыр ащ щырихыщтыг. Жы дэдэу кьэтэджыщтыг, кварталыр кыкIухъэщтыг, хатэхэм яплыштыг, апэу кыIуIа-гъэм дэгущыIэнэу ригъажь-щтыг, нэмыкIхэри кыIу-хъэхэзэ, цыфхэр кьээрэ-угъоиштыгъэх ыкIи зэлукIэ-шхом фэдэу хьути, шыIакIэр зэрэгъэпсыгъэр, зыгъэгумэ-кIыхэрэр зэригъашIэщтыгъэ. Район сымэджэщым идокторэу Певзнер дэжэ шымылагъэу, яIофшIэн шыкIагъэу иIэхэр, кIэлэджакIохэр зрагъашхэ-хэрэ шыкIэр кIэлэгъаджэм кыримыгъэIотагъэу райко-мым исекретарь дэжэ чIахъ-щтыгъэп, сз РИК-м сыритхъа-мэтагъэш, садэжы кычIа-хъэщтыгъэп. Сымэджэщыр, еджапIэр, кIэлэцIыкIухэр — а объектищыр ары «иревизие» кызышшыригъажьщтыгъэр. Сымэджэщым, школым ыкIи сабий Iыгъыплэхэм афэшIэ-гъэн фаеу законным ыгъэнафэ-хэрэр зэшIохыгъэхэ мыхьу-гъэу, сыдырэ нэмыкI Iофи те-гушыIэнэу фэягъэп...»

Хьахьуратэм лъытэныгъэшхоу фашIыщтыгъэр кьеушыхъаты нэмыкI хьугъэ-шIагъэу М. Бла-гъом ыгу кьэкIыжырэми: «Зэ-кIэми ашIэ статьяу «Голово-кружение от успехов» зыфило-рэр гъэзетым кызыхъеутым буж мэкъумэшынIэхэм ашы-щыбэ колхозым зэрэхэкIы-жыгъагъэхэр. Район пашэхэм тшIэщтыр тымышIэу тыгу кIодыгъагъэ. Цыфхэр колхо-зым хэдгъэхъажьхэ тшIонгъоу сыд зытэшIи зи кыкIыгъэп. Зи кызырэгъуишIырэу Хьа-хьуратэм кыфэтIотагъ.

Районим ит колхоз пстэуми кьарыкIыгъэ цыфыбэ Пэнэ-жыкыуае шыкIогъэ зэлукIэм кышызырэгъуишIагъэ. Ахэм апашьхэ Хьахьуратэр игъэ-кIотыгъэу кышыгушылагъэ. Къуаджэхэм, чылагъохэм ашы-псэухэрэм ащ лъытэныгъэ-шхоу, цыхъэшхоу фашIырэр къагъэшъыпкьэжьэу, зэкIэ кьээрэгъуишIагъэм кьалугъэ: «Шыпкьэ, джы тэ кьыдгу-рыIуагъэ тызэрэхъукъуагъэр» ыкIи колхозым хъажажышI-ху кызырэгъуишIагъэрэм ишыхъатэу алэ алэтыгъ».

Адыгэ хэку исполкомым иапэ-рэ тхьаматэ кIэлэцIыкIухэм фы-щытыкIэу афырилагъэр хэу-шъхъафыкIыгъэу кьэгъэлъэгъо-гъэн фае. Титхыгъэ цитатыбэ зэ-рэщыдгъэфедэрэр гъэзетеджэм кытфигъэгъунэу тельэу, ау ахэр тымыгъэфедэнхэ тлэкIыштэп. Сыда пIомэ сыдырэ Iофи тхыI-хэмкIэ кьэгъэшъыпкьэжыгъэн фаеу тарихым игъо елэгъуш, революционерым шыIэныгъэм лыхъужыныгъэу шызырихъагъэр зыльэгъугъэхэм кьалотэжырэ-мкIэ нафэ кьэху. ГушыIэр етэты РСФСР-м изаслуженнэ врачэу О. Морозовам: «Гулъэтын-гъэшхоу ыкIи цыфыныгъэ-шхоу Хьахьуратэм хэлыгъэ-хэр зыпэншIынхэ шылагъэп. Кулакхэм зэрахъэрэ гухъэ-гужыныгъэхэм апкэ кыкIэу зэрысын унэ зимыIэжэ кIэлэ-цIыкIубэ урамым тизы зыхьу-гъэгъэ илэсэ кьинхэр сыгу кьэкIыжых. КIэлэцIыкIу унэхэр кызыIахыгъагъэх, ау зыныбжэ илэсэ 3-м емы-хьугъэхэр ахэм аратынхэ алъэ-кIыштыгъэп. Хьахьуратэм дэжэ сыкIуи сельзIугъэ сабий-хэм апае унэ кызыIахы ешIонгъоу. А лъэлур зыдиIы-гъэу ежи Москва кIуагъэ...»

Мазэ нахэ темышIагъэу, ны-ты зимыIэжьхэ адыгэ, урыс, нэмыкI лъэпкьэхэм ащшэ са-бий 50-м пIэклор фыжы-бзэхэм арылэху, унэ хьоо-пшаум шычыенхэ алъэкIы-нэу агъэпсыгъагъ. «Къеблагъ, ныбджэгъоу Хьахьуратэр, сыо-лэIу, еплъ ахьшэу кытфа-тIупщыгъэр зыпэлухъагъэм» есIуагъ.

Джы кызынэсыгъэм сшы-гъупшэжырэп ар кIэлэцIы-кIухэм кьаухурэи яджэгъуа-лэхэр, яджэнакIэхэр, яцуа-кьэхэр рагъэлъэгъухэ зэхьум Хьахьуратэ Шыхьанчэрые ынэпсхэр кызырэгъуишIагъа-гъэхэр...»

Краснодар Адыгеим хахъ-щтыгъэп. Ау автоном хэкум игъэлорышIэкIо органхэр, куль-турнэ-просветительскэ ыкIи Iзэплэ заведенихэр ащ дэтыгъэх 1922-рэ илэсым черкес байхэм кьалахыгъэ унэхэр тхьамыкIэхэм яе охъужыфэкIэ. Хьахьуратэ Шыхьанчэрые чэщIахэ нэс Краснодар иурамхэр кыкIухъэу бэрэ кыыхэкIыштыгъ. РСФСР-м и ЦИК зэрэхэтым елътыгъэу бэрэ зыкызырэгъагъазэщтыгъэм кыыхэкIэу, кьэлэдэсыбэмэ ар ашIэщтыгъ, якIэсагъ. Кьалэм пае Хьахьуратэм макIэп ышIагъэр.

ГушыIэм пае, кьэлэ-садым кышыубла-гъэу псыхъоу Пшы-зэ тель мэшIокугъо-гу лъэмиджым нэсэу трамвай гъогу ари-гъэгъэпсыгъагъ. Сыда

пIомэ Краснодар шыпсэухэу Адыгэ консервышI комбина-тым Iоф шызышIэрэ рабочхэм а гъогур мафэ кьэс лъэсэу акIу-щтыгъ.

Лэжъакохэм яшыIакIэ нахьы-шIу шыгъэным мыпшъыжъэу фэбэнгъэ цыфым иобраз кьэ-зыгъэлъэгъорэ зы гукъэкIыжъэу Г. И. Гозуловым кьыIотэжырэ-м джыри зыфэдгъэзэн: «1932-рэ илэсым Хьахьуратэр парти-ем и Адыгэ хэку комитет исек-ретарэу хадзыгъагъ, ау каби-нетыр зэрихъожыгъэм нэ-мыкI зэхьокIыныгъэ гори ащ фэхьугъэп. Итеплэ зэрэщы-тыгъэу кьэнэжыгъ. ЫпэкIэ зэрэщытыгъэм фэдэу ыдэжэ чIэхьэрэ пстэуми нэгухыгъэу апэгъокIыштыгъ, зыгъэгумэ-кIыхэрэр зэхифыштыгъ, хэ-кум иэкономикэ нахьышIу зэ-рэхъуштым пылэу мэфэ пса-ум зыпы имыIэу Iоф ышIэ-щтыгъ. Гушхоньгъэ кыпхэ-зылхъанэу щытыгъэр хэку исполкомым иIофышIэхэу, районхэм кьарыкIышIу ащ дэгущыIэ зышIонгъохэм апае КПСС-м ихэку комитет ипчъ-хэр нахэ зэлухыгъэ зэрэхъу-гагъэхэр ары. IэнэтIэху зэ-ратыхэрэм зэрымышнэу, Хьа-хьуратэр сыдигъокIи нэгү-ихыгъагъ, цыф шырытыгъ, укыгурыIонэу щытыгъ. А лъэхъаным сз бэрэ сыIукIэ-щтыгъ. Здравотделым авто-машинэ иIагъэп. Хьахьуратэм хэкур кыкIухъанэу зэжъэкIэ, ренэу гъусэ сишIыштыгъ рай-он заулэ псауныгъэм иIоф зэ-рашызэхъагъэм нэлусэ зы-фэшIын слээкIыным фэшI. Чэщырэ тыкьэтын фаеу зы-хьукIэ, мэкъумэшынIэ уна-гъохэм такъышыуцущтыгъ. КъалыекIэу унагъохэм пIэ-клор зэрымылагъэм кыыхэкIэу, чэщым джэхашъом тытелъы-щтыгъ...»

Хьахьуратэр къащыуцугъ шыкIэгъабэмэ, ахэр кызызхи-фыгъэх, хэкум ишыIакIэ зэрэгъ-псыгъэр шысэхэмкIэ нафэ кы-шыгъ.

Хьахьуратэр хэку исполкомым итхьаматэу ыкIи нэужым парти-ем ихэку комитет исекретарэу зыщытыгъэ илэсэхэм промы-шенностьмкIи, социальнэ-культу-рэ гъэпсынымкIи Адыгеим хэ-хьоньгъэшхохэр ышIыгъагъэх. Апэрэ илэсэитф закьом Адыге-им ипромышленность имыIэку шъхьаIэхэм фэди 6-у ахэхьогъагъ, продукцияеу кьыдагъэкIырэр фэди 7-кIэ, IофшIэплэ чIыплэхэр фэди 5-кIэ нахьыбэ хьугъагъэх. Цыф лъэпкэ хэкухэм азыфагукIэ Ады-геим апэу коллективизациер ша-ухыгъагъ. Культурнэ революци-ем зиушъомбгъуштыгъ. 1931-рэ илэсым иикIыгъом ехьулэу Адыгеим шыпсэухэрэм апроцент 85-м тхэкIэ-еджакIэ ашIэщтыгъ, зэкIэми улэплэ гъэсэнэгъэ ягъэ-гъотыгъэным фежъэгъагъэх.

ЯщэкIэнэрэ зырэ илэсым икыхьагъум гъэзетэу «За ком-мунистическое просвещение» зыфилорэм кыхиутыгъэ тхыгъэм мырэуштэу кыщиIоштыгъ: «Культурнэ IофшIэным ишы-

сэшIоу зэрэщытым пае Адыге-им опыгъэу иIэр зэлыгъэшIэ-гъэн фае... Къуаджэхэм куль-турэм ыльэныкьокIэ хэхьо-ныгъэшхоу ашыгъэхэм Темыр Каваказым имызакъоу, зэрэ Советскэ Союзэу ашыпсэурэ цыф жьугъэхэр алыIэсыхэу гъэпсыгъэн фае».

Хьахьуратэ Шыхьанчэрые ишыIэныгъэкIэ аужырэ илэсэу хьугъэ 1935-р. ИкIэлэгъу тхьа-мыкIэгъо илэсэхэм, революци-оннэ IофшIэным мыпшъыжъэу зэрэфэлъжагъэм, социализмэр гъэпсыгъэным кIуачIэу иIэр зэ-кIэ зэрэрихьылIэщтыгъэм кьинэу рагъэлъэгъугъэ пстэур ыгу фэшэчыгъэп. 1933-рэ илэсым апэрэу инфаркт иIагъ. 1935-рэ илэсым игъэмфэ лъэхъан фэ-бэшхом хэтэу хэкур бэрэ кызы-рикIухъагъэр кьекIугъэп, Iоны-гъом илэхъан яIонэрэу инфарк-тыр кьеуагъ. Хьахьуратэм аужырэ мафэм нэсыфэкIэ кьэуцу имы-Iэу Iоф ышIагъ.

— Ежы ыгъэтIысыгъэ чыг-хэм ачIэгъэ чIэт пхъэнтIэкIум пчыхъэм зыгъэсфэу тесыгъ, — ыгу кьэкIыжы Къадыр-хъан. — Сэ сыгъолъыжы-гъэу, ошIэ-дэмышIэу чэщым иджэмакъэ зэхэси сыкызы-шылэтыгъ. КъэсшIагъ ыгу дэи зэрэхьугъэр. Псынклэу Iэ-плэкIыр згъэуцIыни ынатIэ теслэхъагъ, хэку здравотде-лым ипашэу Гозуловым сы-фытеуагъ. Псынклэу шыпкьэу ар кьэсыгъ. Консилиум зэхэ-ши, рашIылIэщтым еусагъэх, ау изытет нахьышIу хьушты-гъэп...

Профессорхэм якомиссиие ри-хъухъагъ Хьахьуратэр Кремлев-скэ сымэджэщым нэгъэсыгъэн фаеу. Г. И. Глазуновым ыгу кьэкIыжы: «1935-рэ илэсым чьэпыогъум вагон-салон хэ-ушъхъафыкIыгъэ кьытати, профессорэу П. И. Будариныр, медсестра ыкIи партием ихэ-ку комитет хэтхэр тигъусэ-ху гъогум тытехъагъ. Адыгэ къуаджэхэм таблэкIы зэхьум Хьахьуратэм кьысиIуагъ: «Сыфягъ мы чIыплэ лъэга-плэм сышагъэтIылыжы-нэу (адыгэ чIыгъухэм Iэ афи-шIызэ), ау зыгорэкIэ сыхъужь-мэ, Анапэ тыкIошт, къуа-шыбэкIэ хым тытехъашт». Но-вочеркасскэ тызынэсым кис-лород зэрыт баллонитIу джы-ри кьытатыгъ. Хьахьуратэм тэрэзу жы кыщиэн ыльэ-кIыштыгъэп, ащ пае игъоры-гъозэ кислород еттыштыгъ. Воронеж тызынэсым иIоф нахэ дэй кьэхьугъагъ. Профессор-терапевтыр станицем кьез-гъэблэгъагъ консультацие кыIысхы ешIонгъоу. Уц зэфэ-шъхъафхэр кызыретхэм Хьа-хьуратэр тIэкIу нахьышIу-Iо кьэхьугъ, тигъогу ыпэкIэ лъыдгъэIотагъ. Сыхъатыр 4-м Москва тынэсыгъ. «IэпыIэ-гъу псынклэр» мэшIокугъоу станицем кышытажэщтыгъ. Хьахьуратэр ащ рагъэгъо-лэхъагъ, сэри сыригъусэу Кремлевскэ сымэджэщым ты-кIуагъ. А лъэхъаным анахэ карддиолог Iазуу шытыгъэ профессорэу Плетневыр шы-мыIэу кычIэкIыгъ. Ащ нас-систент кьеплэыгъ, Москва тыкыдэмыкIыжыныу кьы-тиIуагъ. Чэщ-зымафэ тешIа-

гъэу Хьахьуратэ Шыхьанчэ-рые зэрэщымыIэжыым ехьы-лэгъэ кьэбар кьытлыгъэгъэ-сыгъ...»

Цыфым лъытэныгъэшхоу фы-ряIэр шымыIэжэ зыхьукIэ, игъэ-тIылыгъор ары нахьыбэу кы-зынафэрэр. Хьахьуратэ Шы-хьанчэрые чьэпыогъум и 5-м идунай ыхъожыгъ. Иаужырэ мафэ игъэклотэжыым хэлэжыагъэх правительствэм хэтхэр. Чьэпы-огъум и 6-м РСФСР-м и ВЦИК гъэзетэу «Правдэм» кыхиутыгъ Хьахьуратэр зэрэщымыIэжыыр. МэшIокоу № 76-м шыгъо теплэ зылэу агъэпсыгъэ вагонэу хэтым дзэ эскортыр игъусэу пчэдыжым жьэу чьэпыогъум и 9-м Хьахьу-рэтэ Шыхьанчэрые ихьадэ Крас-нодар къагъэсыжыгъ.

Нэбгырэ мин пчъагъэ Хьахьу-ратэм ихьадэ кьэзышъэжырэ мэ-шIокум ежэхэу чэщым Iутыгъэх: хэкум икъуаджэхэм, ичылагъо-хэм, Пшызэ шьолъыр истаницэ-хэм, Кавказым ихэкухэм, Крас-нодар щыщ рабочхэр ыкIи кьу-лыкъушIэхэр, кIэлэеджакIохэр. Краснодар джырэ иурамэу Ми-рыр Краснэм кышыублагъэу вокзалым нэсэу цыфхэм жьу-гъэу зэлыагыгъыгъ. Хьахьуратэм ихьадэ игъусэхэу ахэм Адыгэ кIэлэгъэджэ техникумыр зычIэ-тыгъэ унэс нэс дэкIуагъэх. Хьа-дэр зыдэлэ пхъэмбаир столым тырагъэуцуи, мэфитIум кьыкIоцI ар иаужырэ гъогу агъэклотэ-жыгъ. Такыкь пышIыкIуф тешIэ кьэс, ащ кIэрыт кьэрэгъулхэр зэ-блахъуштыгъэх. Ахэм ахэтыгъэх колхозникхэр, кIэлэгъэаджэхэр, агрономхэр, хэку учреждение-хэм япашэхэр, гъунэгъу хэкухэм ыкIи республикэхэм ялIыкIохэр.

Коммунистическэ партием ыкIи Советскэ кьэралыгъом зэ-лэшIэрэ яIофышIэшхохэу К. Е. Ворошиловыр, С. М. Буденнэр, граждэн заом лыхъужьэу зы-кышызыгъэлъэгъуагъэхэу Д. П. Жлоба ыкIи Е. И. Ковтхъа Хьа-хьуратэр яныбджэгъушхоу алъы-тэщтыгъ. Хьахьуратэр зэрэщы-мыIэжыым фэшI кьазэрэфэтхъа-усыхъэхэр телеграммэу А. А. Ан-дреевым, А. И. Микоян, С. М. Буденнэм къагъэхъыгъэм кы-щиIоштыгъ: «Ныбджэгъоу Хьа-хьуратэр Адыгеим имызакъоу, Темыр Каваказым шыпсэухэ-рэ кьушъхъэчIэс лъэпкьэхэм ялIыкIохэм янахэ револю-ционер дэгъоу шытыгъ».

Хьахьуратэ Шыхьанчэрые чьэпыогъум и 10-м шагъэтIы-лыгъ крайисполкомыр зычIэт унэм кыпэнчIынатIэу щыт скве-рым. БэшIагъэу кьалэм дэххэм кызыралотэжырэмкIэ, ыпэкIи ыужыкIи ащ фэдиз цыфыбэ кы-зэкIоллэгъэ хьадагъэ кьалэм ша-лэгъугъэп. ЗэкIэ кьалэм дэххэр а чIыплэм кьекIоллэжыгъэхэм фэдагъ.

Андрей ДЕРЕХИН.
Тикорреспондент.

(«Комсомолец Кубани»
1987-рэ илээс,
чъэпыогъум и 20)

КIэух кIэкI. Мы тхыгъэр кыыхъуыгъэным кIэщакIо фэ-хъугъэ ыкIи «Адыгэ макъэм» кьид-гъахэ шIонгъоу лъэлэу тхыгъэкIэ зыкытфигъэзагъ Прокурату-рэм иветеранхэм я Общероссий-скэ общественнэ организациие и Адыгэ республикэ кьутамэ итхьаматэу Гъонэжыкьыо Му-ратэ. АщIкIэ ащ тыфэраз. Ар зипэщэ ветеранхэр Хьахьурэ-тэ Шыхьанчэрые сауэгъэт фэ-гъэуцугъэным ыуж итых, ау джырэкIэ Iофыр кIэкIырэн. Джашэ фэдэу ащ ыцIэкIэ сту-дентхэм апае стипендиехэр гъэ-нэфэгъэнхэр, ащ ыцIэ зыхьырэ конкурсхэу ахьыгъэ зэрылхэр зэ-хьыгъэнхэр, нэмыкIхэр игъоу алъэгъух.

Джэдэжэ районим анахь мэкъумэщышлэ-фермер хъызмэтшлэлэ тегъэпсы-хъагъэу щызэхэщэгъэхэм ащыщ КФХ-у «Анисимов» зыфиорэр. Ащ изэхэщаклор ыкли ипашэр Сергей Анисимовыр ары.

Асфальт гъогоу станицэу Дондуковскэм узыщэрэм иджабгъу лъэныкъоклэ чыплэ шлуклае хьурэ чыгоу чэу лъагэклэ къэшыхъагъэм щыплъэгъуштыр маклэп. Мыщ фермерым къыдэлэжхэрэ иклэлитлу, ахэм яшхъэгъусэхэр, механизаторхэр, водителхэр, фэшхъафхэр мэфэ лофшлэгъум ыпклэ хэмылгъэу щэуцугъо зыщышхэрэ шхалпэр, ахэр лофышлэ къызыклохклэ зэрлэжхэщтхэ щыгъынхэр зыщышалэжхэрэ ыкли гъэпсэфыгъо уахьтэр зыщагъэклорэ чыплэр, душыр зыхэтхэ унэхэр дэтых. Хьамэ инэу нэплъэгъум къыридзэрэм лэжыгъэ сэмэ заулэ теолъагъо. Техникэ зэфэшхъафхэр агъэфедэрэр зэклэ ащ щызэгъэу-лугъ.

— Гумэклыгъо ямылэу зэклэ силофышлэхэм языгъэпсэфыгъо ыкли яшхэгъу уахьтэхэр рхъыгъэу рахынхэм тезгъэпсыхъагъэх мы хьамэм тет псэолэ пстэури, — ело фермерым. — Лэу язгъэшхырэр сщзырп, тэхьух ныбгъэшхуэрэ, мэлхэри, къохэри, джары ыпклэ къамытэу зэклэ згъэшхэнхэ зыклэслэкырэри.

Къэлогъэн фаер Сергей Анисимовым лэжыгъэ зэфэшхъафхэр къыфэгъэгъэзгъэ жьоклуплэ чыгу гектар 1250-м къазэрэщигъэкхэрэм имызакъоу, мэкъумэщ хъызмэтзехъаным фэгъэхьыгъэ джырэ лъэхъэнэ наукэр «ныбджэгъушлу» зеришлэгъэр ары. Къалэхэу Краснодаррэ Ставропольрэ мэкъумэщ научнэ-ушэтэкло институтхэу адэтхэм ялофышлэхэм ащышхэм зэпхыныгъэ дэгъу адыри, ахэм бэрэ алоклэ, алъэкло ыкли къыфэклох, чылэпхъэшлу лъэпкъ зэфэшхъафхэу ахэм къыхахыхэрэ ичлыгъухэм ащешхэ-тхы. Ащклэ лофшлэгъэ дэгъоу илэри маклэп.

Хьамэм тет унэхэм ащыщэу Сергей Анисимовым тызэрищэгъэм ит стол кыхъэм сатыритлу хъоу щызэпэлутых

бжыхъэ коцэу ыкли хъэу зичылапхъэхэр ыушэтхэрэр бгэнэ цыклу шыгъэхэу. Бганэ пэпчхъарыф инхэмклэ тетхагъ чылэпхъэ лъэпкъым ыцлэ. Мары ахэм ащыщ заулэмэ зэряджэгъэхэр: коцыр — «Часус», «Краснодол», «Триеста», хьэр — «Столич», нэмыклхэри.

Ащ изакъоп фермер ушэтаклом лофэу ыгъэцаклэрэр. Ежым зэрилоу, зыми римыгъашлэу «лофыгъо шъэф» горэхэри зэшлэуехых.

— Зыфэгъэуцуужыгъ пшъэрлыл теклуадэрэр нахь маклэу лэжыгъэшлэлэ чыгум нахь федабэ къезгъэтышт амалхэр къэзгъотынхэщ згъэфедэнхэу, — ело фермер лъыхъуаклом. — Ащ фэшлэ лофыгъо заулэмэ ауж сит. Неклох, ахэм ащышхэр шъозгъэлэгъуштых.

Джар елош, и «Тойотэ» машинэ шлуцлэ инклэ игубгъо тырещэ. Апэ тыкышхэуцу шъоф гъогу убагъэм къеолэрэ мээ шъолыр гъэклыгъэхэм азыфагу илэ чыгоу хьэр зыщылахыжыгъэм.

— Мээ шъолырхэм яолэрэ лъэныкъохэм метри 100 фэдиз яшъомбгъуагъэу хыпкъым уцэу къыхэклагъэхэм шхонтлэшхо къытырагъэуагъ, ар къызхэклыгъэр кымафэм чыгум осэу къытырильхъагъэр жьыбгъэм тырыримыгъэхэу мы шъулэгъурэ мээ шъолырхэм къаухъуми, чыгум шынагъэу лэкхъагъэм хэгъэхъагъэти, уцыжхэр къызэлъыхэклынхэм фищагъ, — ело Сергей. — Хыпкъэ гузэгур нэгъыф, уцым зыкышхэзгъэлэтын гъомыл чыгум хэлэп.

Фермерым къызэриорэмклэ, джа метри 100 фэдиз зышъомбгъогъэ чыплэм хъэу тырахыжыгъэм гектар телытэу центнер 75-м лъыклахъэу къырахыгъ, гузэгум изы гектар къытыгъэр центнер 30-м ехьурэп.

— Джары мээ шъолырым фэдэу пылбыр, — къыклегъэхъы ащ. — Ахэм зи шлуагъэ апымылгъэу, чыгу башэ хъаулыеу аубытэу зылохэрэм уало-клэ. Сэ сфэдэу зымыушэтыгъэр ары ащ фэдэ зылоштыр. Ахэм ренэу сыналэ атет, чыггъугъэхэр ахьсэгъэупкых, чыгцыклухэр зыхэдгъэтысхъажыхэрэри къыхэкых.

Тежэжы. Чыгулэжыным фэгъэхьыгъэу Сергей Анисимовым лупклэу, гурылогъошлоу къылуатэрэр бэ. Ащ нафэ къытфешы зыпылэ лофым хэшлыкышхо зэрэфырилер.

— Сшлогъэшлэгъонэу сызыпылхэм ащыщ чыгулэжыным биотехнологииер щыгъэфедэгъэныр, — ело тигушылэгъу. — Ащклэ лэпылэгъу къысфэхъух Краснодарскэ, Ставропольскэ, Санкт-Петербургскэ научнэ-ушэтэкло институтхэм биотехнологиэмклэ ялофышлэхэр. Ахэм яшлуагъэклэ, аужырэ илъэсым биопрепаратхэр чыгъэшлу фэшлыклэ сичлыгъухэм ащысэгъэфедэх. Экологием ылъэныкъоклэ ахэр къабзэх, минеральнэ чыгъэшлэхэм бэкклэ анахь пыутых, гъэфедэгъошлэх.

Машинэр къышхэгъэуцу гъогубгъуитлукми тыгъэгъазэу лъагэу зыкызылэтыгъэр къызцеуаллэхэрэм.

— Мы хъэситлурэ зэдэт-

пхыгъэх, а зы чылапхэр ары дгъэфедэгъэри, — къэлуатэ Сергей. — Сэмэгумклэ щылым гектар телытэу минеральнэ чыгъэшлу килограмм 300 хэтгъэуагъ. Джабгъумклэ щылэм биопрепаратклэ тешыла-шлагъ. Тлума ялъэагъи, ятепльи, къатыштыри зэфэдэ. Зы гектарым едгъэклугъэ минеральнэ чыгъэшлэу сомэ мин заулэ лъыстыгъэмэ, мыдрэм ащ фэдизым тефагъэр сомэ 800 нылэп. Гектархэр бэ зыхъухэклэ, фэдэу биопрепаратым къытыштыр маклэп. Арыш, энергиер къэзгъэнэжырэ препаратхэм ягъэфедэн мэклэ-маклэзэ сыфэкломым сыпылэ.

Тыгъэгъазэм къыголь сое хъасэу шхонтлэ-шлуцлэшхо теплъэ зилэу метрэ ныкъом шхъадэклэу зыкызылэтыгъэм тынэсы. Республикэм игубгъохэм бэрэ тарэхъэш, ащ фэдэ сое хъэсэ шлагъо арытлэгъуагъэп.

— Соеу къэзгъэклыгъэм фэ-

ыклэхэм адэжэ ащ лонгъор шырагъэжъэщыш, ялофшлэн зэрэзэхашэрэм, бжыхъэ коц гектарым центнери 100-м лъыклахъэу къырахыжыным фэзышхэрэм нэлуасэ закыфа-шышты.

Тылгъэлуатэ тапэклэ. Джы тыкызышхуцугъэ чыплэм фэдэ тыди щытлэгъугъэп. Хьэр зыщылахыжыгъэ хыпкъэу гектар 60-м къехьурэм орзэ пыупклафэхэу къытенагъэхэм ахэолгъагъох шхонтлэрымэ зытырихыхэрэ сатырэ зэбгъодэтхэу чыжэу зызышхэрэр.

— Чыгум тетыр зэклэ тепхэу шъхъашьор къабзэу къызыбганэклэ, тегъуклыш шлуагъэ къэзытышт гъомылэу хэлым къышэклэ, — къэлуатэ «губгъом ипрофессорклэ» тызджэгъэ фермерым. — Хьэр зылотэхыжыым чыгум зи етымышыллэу сое шъэгъэхыгъ. Мары шъолгъэу къызэрэщыкырэр.

— Ащ зыгорэ къытынэу ушыгугъы хъушты?

— Кытышты, — ицыхъэ пытэ телэу ело фермерым. — Чыгум изытет зэгъэшлэрэ шлэныгъэлэжхэм къызэра-лорэмклэ, ар ажбо зыхъуклэ, ышхъашхо зэрэзэпырагъа-зэрэм зэрар къыздехы. Зэрэ-зэхэсхыгъэмклэ, Америкэм ит аграрнэ университетхэм ащыщ ичлэхъаплэ дэжэ мырэуштытэу тетхагъ: «Пхъэлэшэр къэзы-гупшысыгъэм зэрарышхо къыт-фихыгъ». Арыш, чыгум ренэу уфэсакын, ащ къытеклэрэм ыкли телым ультрафиалет нэфынэр зэрэтырамыгъа-псэрэм уфэнэлосэн фае. Зэклэми ашлэмэ хъушт чыгум ышхъашьорэу сантиметр-рэ 15 зыкууагъэр гъомылэхэм-клэ анахь баеу зэрэщытыр. А чыгу шъхъашьор зызэпыра-гъазэкклэ, зэклэ «псэоу» хэ-лыр зэрагъэклодырэр зыща-гъэгъушпэ хъуштыт. Тилэ-жыгъэ хъасэхэм къарытхы-жырэ маклэ. Индием коц гектарым къышыхыжырэ нахыбэ къызшахыжы къэ-ралыгъо дунаим тетэп. Кита-им, Канадэ, Германием, Авст-ралием гектар телытэу ко-цым центнери 100-м къышчы-мыклэу къащеты. Ахэм тэнэ-къоктун фае.

Ахэм тахэклыш, джыри ты-зэклоплэгъэ сое хъэсшхоу ге-ктари 160-рэ хьурэм дгъэшла-гъоу тепльи. Ащыч локлэшлу къыхэзылхъагъэр фермерым джа къызфиорэ биопрепара-тыр ары.

— Мыщ изы гектар тхъапш къытынэу угугъэра?

— Кытышты гектар телы-тэу центнер 40-м къышчымы-клэу, ащ сицыхъэ тел. Къыхэ-згъэщы сшлоигъу Урысые Фе-дерацием къышахыжырэ сое идэгъугъэклэ къыклэхъа-нэу фэшхъаф хэгъэу горэми зэрэщамыугъоижырэ.

Джащ фэдэх фермер чаныр зипэщэ хъызмэтшлэлэм къы-щытлэгъугъэхэр ыкли къышчы-зэхэтхыгъэхэр. Гухэлъышлэхэр илэх, ахэр къыдэхъунхэмклэ зэ-шлуиыхэрэри маклэп фермер чанэу Сергей Анисимовым.

ЛІАХЪУСЭЖЪ
Хьаджэртбый.

Сурэтым итыр: **Сергей Ани-симовыр коц ыкли хъэ чы-лэпхъаклэхэу ичлыгу щы-ушэтыхэрэм къахыгъэхэм аклэлырты.**

Адыгӕ Республикӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие иунашӕу

Тӕхӕутӕмыкӕое районымкӕлӕ зы мандат зилӕ хӕдзыплӕ коеу N 25-мкӕлӕ Адыгӕ Республикӕм и Къӕралыгӕо Совет — Хасӕм идепутат ихӕдзын тедзӕхӕм ягъӕнӕфӕн ехъыллагӕ

Адыгӕ Республикӕм и Къӕралыгӕо Совет — Хасӕм идепутатӕу Шӕхӕлӕхӕо Азмӕт Мӕзбӕч ыкӕом иполномочиехӕр иплӕлӕм кӕыпӕу зӕрӕзӕпыухӕрӕм ыкӕи Адыгӕ Республикӕм и Законӕу «Адыгӕ Республикӕм и Къӕралыгӕо Совет — Хасӕм идепутатхӕм яхӕдзын ехъыллагӕ» зыфиӕорӕм я 90-рӕ статъя ия 2-рӕ йахӕ атегӕӕпсыхъагӕу Адыгӕ Республикӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие **унашӕо ешӕы**:

1. Тӕхӕутӕмыкӕое районымкӕлӕ зы мандат зилӕ хӕдзыплӕ коеу N 25-мкӕлӕ Адыгӕ Республикӕм и Къӕралыгӕо Совет — Хасӕм идепутат ихӕдзын тедзӕхӕр 2012-рӕ илӕсӕым чӕпыогъум и 14-м зӕхӕгъӕнхӕу.

2. Мы унашӕор ыкӕи Тӕхӕутӕмыкӕое районымкӕлӕ зы мандат зилӕ хӕдзыплӕ коеу N 25-м исхемӕ гъӕзетхӕу «Советскӕ Адыгеимрӕ» «Адыгӕ макӕмрӕ», джащ фӕдӕу Адыгӕ Республикӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие иофициальнӕ сайт кӕа-рыгъӕхъӕгъӕнӕу.

Адыгӕ Республикӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие и Тхъаматӕу Н.А. СӔМӔГУ

Адыгӕ Республикӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие исекретарӕу Ф.З. ХЪАЦӕАЦӕ

кӕ. Мыекӕуапӕ,
бӕдзӕогъум и 12, 2012-р илӕс
N 1/6-6

Адыгӕ Республикӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие иунашӕу

Тӕхӕутӕмыкӕое районымкӕлӕ зы мандат зилӕ хӕдзыплӕ коеу N 25-мкӕлӕ Адыгӕ Республикӕм и Къӕралыгӕо Совет — Хасӕм идепутат ихӕдзын тедзӕхӕм язӕхӕцӕнкӕлӕ кандидатыр тхыгъӕным пӕе хӕдзӕкӕло йӕпӕкӕлӕдзӕ пчъагӕу Адыгӕ Республикӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие кӕырахъылӕщтым ехъыллагӕ

Федеральнӕ законӕу «Урысые Федерацием играждан-хӕр хӕдзынхӕм ыкӕи референдумым ахӕлӕжӕнхӕмкӕлӕ фи-тыныгӕу йӕхӕм ягарантие шӕхъаӕхӕм яхъыллагӕ» зыфи-ӕорӕм ия 37-рӕ статъя ия 1-рӕ пункт ыкӕи ия 38-рӕ статъя ия 2-рӕ пункт, Адыгӕ Республикӕм и Законӕу «Адыгӕ Рес-публикӕм и Къӕралыгӕо Совет — Хасӕм идепутатхӕм яхӕ-дзын ехъыллагӕ» зыфиӕорӕм ия 41-рӕ статъя ия 10-рӕ йахӕ атегӕӕпсыхъагӕу Адыгӕ Республикӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие **унашӕо ешӕы**:

1. Тӕхӕутӕмыкӕое районымкӕлӕ зы мандат зилӕ хӕдзыплӕ коеу N 25-мкӕлӕ Адыгӕ Республикӕм и Къӕралыгӕо Со-вет — Хасӕм идепутат ихӕдзын тедзӕхӕм язӕхӕцӕнкӕлӕ кан-дидатыр тхыгъӕным пӕе хӕдзӕкӕло йӕпӕкӕлӕдзӕ пчъагӕу Адыгӕ

Республикӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие кӕырахъылӕ-щтыр гъӕнӕфӕгъӕнӕу.

2. Мы унашӕор республикӕ гъӕзетхӕу «Советскӕ Адыге-имрӕ» «Адыгӕ макӕмрӕ», джащ фӕдӕу Адыгӕ Республи-кӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие иофициальнӕ сайт кӕа-рыгъӕхъӕгъӕнӕу.

Адыгӕ Республикӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие и Тхъаматӕу Н.А. СӔМӔГУ

Адыгӕ Республикӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие исекретарӕу Ф.З. ХЪАЦӕАЦӕ

кӕ. Мыекӕуапӕ,
бӕдзӕогъум и 12, 2012-рӕ илӕс
N 1/9-6

Адыгӕ Республикӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие иунашӕоу N 1/9-6-р зытетым игуадз

Тӕхӕутӕмыкӕое районымкӕлӕ зы мандат зилӕ хӕдзыплӕ коеу N 25-мкӕлӕ Адыгӕ Республикӕм и Къӕралыгӕо Совет — Хасӕм идепутат ихӕдзын тедзӕхӕм язӕхӕцӕнкӕлӕ кандидатыр тхыгъӕным пӕе хӕдзӕкӕло йӕпӕкӕлӕдзӕ пчъагӕу Адыгӕ Республикӕм хӕдзынхӕмкӕлӕ и Гупчӕ комиссие кӕырахъылӕщтыр

Зы мандат зилӕ хӕдзыплӕ коим ыцӕ	Коим хӕдзӕкӕло пчъагӕу исыр	Анахъ йӕпӕкӕлӕдзӕ макӕр (0,5%)	Йӕпӕкӕлӕдзӕ анахъыбӕр (+10%)
Тӕхӕутӕмыкӕое районымкӕлӕ зы мандат зилӕ хӕдзыплӕ коеу N 25-р	14448	72	79

Проектым кӕыхӕлӕжӕн гухӕлӕ и

Темыр-Кавказ федеральнӕ шӕольырым исубъектхӕм ыкӕи Адыгӕ Республикӕмрӕ Краснодар краимрӕ ашагӕӕпсыщт туристическӕ кластерым хӕхъоны-гъӕхӕр егъӕшӕыгъӕнхӕм фӕшӕи зӕрӕзӕдӕжӕн альӕкӕыщт лъӕны-кӕохӕр ОАО-у «Темыр Кавказым икурортхӕмрӕ» Италием ит компаниеу «Риццани де Эккер» зыфиӕорӕмрӕ мы мафӕхӕм агъӕнӕ-фагӕх. Италием и Премьер-ми-нистрӕу Марио Монти Урысы-

ем зыцӕлӕ лъӕхъаным, бӕдзӕ-огъум и 23-м, бгӕухӕр докумен-тым Москва шыздздыкӕтхагӕх. Протоколым кӕтхагӕх ОАО-у «Темыр Кавказым икурортхӕм» идиректорхӕм я Совет итхъама-тӕу Ахмед Билаловымрӕ «Рец-цани де Эккер» иакционер шӕхъаӕу Клаудио де Эккеррӕ.

Пӕшӕорӕгъӕшӕ зӕзгъыныгӕу зӕдашӕыгӕм кӕызӕрӕдилытӕ-рӕмкӕлӕ, ыпшӕкӕлӕ зигугӕу кӕӕт-шӕыгӕ компанием туристическӕ

кластерым икоммерческӕ ыкӕи ихъаӕкӕш инфраструктурӕ игъӕ-псын еврӕ миллиард фӕдиз кӕы-хильхъащт. Джащ фӕдӕу эколо-гием ылӕныкӕокӕлӕ дунӕе шап-хъӕу шыӕхӕр ыгъӕцӕкӕнхӕм ин-весторыр зӕрӕфӕхъазырыр кӕы-зушыхъагыр зӕзгъыныгӕми бгӕухӕр кӕтхагӕх.

Мӕфи 10-м кӕыкӕлоцӕи ОАО «КСК-мрӕ» «Риццани де Эккер» зыфиӕорӕмрӕ йофшӕкӕло куп зӕ-хащӕшт, зӕрӕзӕдӕлӕжӕщт шӕы-

кӕлӕхӕр, анахъӕу анаӕ зытырагъӕ-тыщт лъӕныкӕохӕр, нӕмыкӕхӕри ащ кӕыгъӕнӕфӕщтым.

Шъугу кӕдгъӕкӕыжын, дунӕе шапхъӕхӕм адиштерӕ кӕу-шъхъӕ-лыжӕ курортхӕр Адыге-им, Краснодар краим, респуб-ликӕхӕу Къӕбӕртӕе-Бӕлькӕарым, Къӕрӕцӕе-Щӕрджӕсым, Дагъы-стан, Темыр Осетием — Алани-ем, Ингушетием, Чӕӕным аша-гӕӕпсыщтым.

Проектым кӕызӕрӕдилытӕ-

рӕмкӕлӕ, кӕушӕхъӕхӕм ашагӕӕ-псыщт пӕсуальӕхӕм сомӕ милли-ард 451,4-рӕ атекӕодӕшт. Транс-портнӕ ыкӕи коммунальнӕ инф-раструктурӕм изетегӕӕпсыхъан пӕлухъащт сомӕ миллиард 60 фӕдизыр кӕӕралыгӕом, курорт-нӕ инфраструктурӕм пӕлухъащт ахъщӕр инвесторхӕм кӕатӕуп-щыщт.

Зӕрагъӕнӕфагӕмкӕлӕ, туристи-ческӕ кластерым ипӕсуальӕхӕм илӕсӕым кӕыкӕлоцӕи нӕбгырӕ миллиони 5 — 10-м зыцагӕӕ-пӕсфын амал яӕщт. Нӕбгырӕ мин 330-рӕ фӕдизмӕ йофшӕлӕпӕ чӕлӕпӕхӕр кӕафызӕлуахыщтым.

Мамырныгъӕр кӕытфӕззыгъӕнӕжӕыгъӕхӕр

Цыфлӕпкӕымкӕлӕ зынахъ тхъамыкӕагӕо мыхъужыӕрӕр заор ары. Заом цыф зӕхӕдзи, лӕпкӕ зӕхӕфи иӕп, зыфукӕрӕ пӕтӕур зы-дехъы, еукӕы, лӕпӕсӕкӕодыр хӕ-ти кӕыфехъы.

Тӕ тикъӕралышхоу, СССР-щтыгъӕмкӕи, Хӕгъӕгу заор гуи-мыкӕыж мӕхъӕджагъ. Тхъапша ащ лажъы, хъаӕкӕи ямыӕу хӕкӕло-дагъӕр — ныбжыкӕлӕхӕр, дзӕ-кӕлолӕхӕр, нӕжъ-ӕужъхӕр, бзыль-фыгъӕхӕр, кӕлӕлӕцыкӕлӕхӕр, сабый емышӕлӕ-шӕумышӕлӕхӕр.

Къӕрӕмыхъужъ ныбжъы ащ фӕдӕ нӕшхъыгӕо йае!

Ау нӕпӕ, Текӕлоныгъӕр совет-скӕ цыфхӕм зӕошхом кӕызщы-дахыгъӕм илӕс 67-рӕ тешӕжъы-гъӕми, а зӕо мӕшӕлошхом хӕты-гъӕу, хӕкӕлодагъӕу е сӕкӕатӕу кӕыхӕкӕыжъы, хъазабыр ыцӕчӕу шыӕлӕгъ дзӕкӕлолӕи пӕпчӕ игугӕу пшыныр, идахӕ пӕотӕныр, пшы-мыгъуопшӕныр кӕылӕжъыгъ. Ары. Адыгӕ лӕӕпкӕ мынымкӕлӕ, зӕошхом хӕтыгъӕ адыгӕ нӕбгы-риблым зӕгъӕгум и Лӕыхъу-жыщӕлӕ кӕызӕрафаусыгъӕр зӕб-гӕӕпшӕн шыӕлӕп. Ау заом имӕфӕ хъылӕхӕм ахӕтыгъӕ пӕтӕури —

лӕыхъужыых, ахӕм якӕлоцӕ зӕ-хӕлӕ мамырныгъӕр кӕытфӕзгъӕ-нӕжъыгъӕр, Текӕлоныгъӕр ахӕр арых кӕытфӕзгъӕблӕгъагъӕхӕр.

Кошхъаблагъ

Кӕуращынӕ Исмахӕилӕ Айсӕм ыкӕор 1909-рӕ илӕсӕым кӕуа-джӕу Кошхъаблӕ кӕыщыхъу-гъагъ. Шыӕкӕлӕ имыкӕу-имынӕм хӕтӕу исабынӕо кӕуагъӕ, ышырӕ ежыӕррӕ байхӕм афӕчырӕщты-гъӕх.

Октябрьскӕ революцие ужым, нӕмыкӕи шыӕкӕлӕ гъогу ар тыри-щӕгъагъ. Кӕуращынӕр комсо-мольцӕ чанӕу, кӕоджӕ ныбжыкӕ-кӕхӕм якӕлӕшакӕло мӕхъу, коллек-тивизациер кӕуаджӕм щырегъӕз-кӕокӕыгъӕным илахъ хильхъагъ. 1931-рӕ илӕсӕым Исмахӕилӕ дзӕ кӕулыкӕум макӕло, кавале-рист плъыжъ мӕхъу, Дзӕм шы-лӕзӕ политӕофышӕхӕм якурсхӕр кӕеухъы.

Хӕгъӕгу зӕошхом илӕхъан Кӕуращынӕ Исмахӕилӕ кавале-рийскӕ полкым икомиссарыгъ, Бессарабием, Украинӕм, Смо-ленщинӕм ащыкӕлогъӕ заохӕм

ахӕтыгъ, Москва кӕзыухъума-гъӕхӕм ащыщ.

Кӕуращынӕм изӕо гъӕхъагъӕ-хӕм хӕгъӕгум осӕ ин кӕафи-шыгъ, Быракъ Плъыжыым, Жъогъо Плъыжыым яорденхӕр ыкӕи Хӕгъӕгу заом иорденхӕу апӕрӕ шъуашӕр зилӕхӕр кӕыфи-гъӕшӕошагъ.

Дзӕкӕлолӕи пӕпчӕ илӕпкӕ, ила-кӕо, иунагъо, зӕкӕлӕ кӕешӕкӕыгъӕ цыфхӕр зыпишӕынхӕ шыагъӕп, ахӕм апае хӕти зышӕхъасыжъы-щтыгъӕп, лыблӕнагъӕ ахӕлӕу, лӕыхъужыныгъӕ зӕрахъӕу, зӕо гъогухӕр зӕпачыщтыгъӕх. Та-кӕыкӕыпӕ гъӕпӕсфыгъо зӕрагъо-тӕу, «сычъыен, зызгъӕпӕсфын» амыӕлоу, ягупсӕхӕм кӕафатхӕ-щтыгъӕх. Цыфыгъӕ шӕпхӕӕ иным итыгъӕх. Джахӕм афӕдагъ Кӕуращынӕри.

Письмӕхӕр

«20.VIII.43-рӕ илӕс. Сызӕрӕ-гушӕуагъӕр, телефон зӕдӕгушы-лӕгъум ыуж кӕкӕлӕу итӕу сшӕрӕ адресыр зытет уипысӕм кӕызы-сатым! Сыгуӕу, пӕкӕлӕ кӕӕптхы-гъӕ письмӕм седжагъ. Тхъауе-

гъӕпсӕу, нахъыбӕрӕ укъатхӕ зӕ-рӕхъугъӕмкӕлӕ, кӕыкӕемыгъӕч осӕло! А тхъӕпӕ тхыгъӕхӕм кӕыс-фахъырӕ гушӕуагъӕом инагъӕ о пшӕрӕп, джащыгъум, седжӕзӕ укӕысӕплӕкӕуагъӕм а зӕкӕлӕ кӕыбгурыӕлоштыгъ.

Щамсӕт! Уисурӕт техыгъӕхӕр ренӕу зыдӕсылгыых, сисӕмӕгубгъу бгъӕджыбӕм, сыгу шыпкӕӕм нӕ-сӕу, ренӕу зесӕхъӕх. Мафӕм пчъагъӕрӕ сӕплъы, сыгу кӕалӕты. Тызызӕлӕкӕжъкӕлӕ, кӕыозгъӕлӕз-гъушт, ахӕр зӕрӕзесхъӕхӕрӕр.

Сызыбгъӕкӕлотгъӕ мафӕр бӕрӕ сынӕ кӕыкӕуоцъожы. Пӕ зӕрӕ-сылгыыгъӕр ыкӕи сызӕрӕбӕушты-гъӕр сщыгъуопшӕрӕп. Мӕшӕокум сызетӕысхъӕм етӕланӕ бӕрӕ, бӕ-рӕ йӕ кӕысфӕпшӕу перроным утетыгъ.

Ары, сикӕсӕ орӕдыр «Ждем вас во Львове» зыфиӕорӕр ары. Тӕрӕзӕу угу кӕӕкӕыжъы, сыолӕз-ӕу, кӕалоӕз шӕы нахъыбӕрӕ, пла-стинкӕми едӕлу, сӕ зӕхӕсхыгъӕу слъытӕшт.

Щамсӕт, пшӕлошъ гъӕхъу кӕз-сыщт а мафӕу титӕо тызщызӕлу-кӕжъыщтыри, джащыгъум бӕ, бӕ зӕфӕтӕотӕштыр».

МАМЫРЫКЪО
Нурет.

ЛЪЭПКЪ ШІЭЖЬЫМРЭ ТАРИХЬЫМРЭ

Лакъом итамыгъэ ущыгъуаза?

Адыгэ лъэпкыр дунаим щитэкъухагъэу мэлсэу. Тильэпкэгъухэр сьд фэдэ хэгъэу исыхэми, лакъоу зыщыцхэр зыцагъэгъупшэрэп. Адыгабзэр зэзыгъэшлэн зымылэкыгъэ нэбгырэ минишэ пчъагъэ зы лакъом щыцхэм агъэфедэщ-тыгъэх.

Симболэтхэм янахыжхэр.

КІэдыкІойхэр, Пэрэныкьохэр...

КІэдыкІойхэр Адыгеим, Къэбэртэ-Бэлыкъарым, Къэрэщэ-Щэрджэсым, США-м, Търкуем, Сирием, Иорданием, Африкэм, нэмыкІхэм арысых. Зэкъош республикищмэ ялыкІохэр зэлукІэхы,

щэлъагъох, адыгэ шъуашэхэр ащыгъых. Шыхамчэры, Аслъан, Юр — ахэр арых зэунэкъошхэр зытекІыгъэхэр. 1795-рэ илээсым кышцублагъэу Симболэтхэр лэужы 7 мэхъух.

Студентхэм ашІогъэшІэгъон

Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым ифакультет идеканэу Пэшіо Фатимэ кытфилотагъэр дунэе къэбархэм ахъагъ.

— Илээс къэс студентхэр зекІо тэцх, Адыгеим ичІыпІэ дахэхэр ятэгъэлъэгъух, тарихыр ятэгъашІэ, — ялофшлагъэ кытегушцІэ Пэшіо Фатимэ. — Хэгъэу 15-мэ къарыкыгъэ студентхэр тизэлукІэгъу хэлажъэх. Афганистан, Судан, Марокко, Туркмением, Израиль, фэш-хьафхэм къащыхъугъэх. Адыгеир ашІодах. Лакъомэ ятамыгъэхэр, тильэпкэгъухэр зэрэзэлукІэхэр агъэшлагъо. Альэгъугъэр, мары ори ушыгъуаз, телефонкІэ ялахылхэм, яныбджэгъухэм къафалатэ. ІэкІыб хэгъэгумэ аныбжыкІэхэр Адыгэ Республикэм кыкІэупчІэх, адыгэ къащхьохэр къащых, мэуджых.

Симболэтхэм япшъашгъэхэм къушхъэ лъапсэм зыцагъэпсэфыщтыгъ. Псыхьор зэрэчэрэм лъэплъэх ымакъэ КІэдэлукІых, ордышъохэр кыхэзыдзэхэрэм нахъ тагъэгъушІо. Лакъом итамыгъэ ашІэ, Іофым зэхэщакІо фэхъугъэхэр яупчІэжыгъухэр тарихъ къэбархэм ядэлух.

...Едыдж Батырай, Цукъо Алып, ЛыІэпІэ Махьыр, нэмыкІхэм лакъомэ ятамыгъэхэм язэгъэшІэнкІэ Іофыгъуабэ агъэцакІэ, ау ащ тегупсэфылІэ хъухэщтэп. Хэгъэу 55-м кьэхъумэ арыс тильэпкэгъухэр зэфэзыщэрэ тамыгъэхэр нахышІоу зэтымыгъашІэх хъуш-тэп. Неушрэ мафэ зиІэ лакъор лъэпкышхо хъушц.

ЕМТИЛЬ Нурбий.

Сурэтхэр Сырыфыбгэ кышцы-тырахыгъэх.

Тэтэжъ икьэбархэм кІэлэцІыкІур ядэлү.

Симболэтхэр, Шъхъэлахьохэр...

Анахъ гъэшІэгъонэу гъэпсыгъэмэ Симболэтхэм япхъэмбгъу ащыц. Іофым зэхэщакІо фэхъугъэр Улапэ ицІыф гъэшІуагъэу, Урысыем изаслуженнэ экономистэу Ким. Ащ кызырэтиуагъэу яунэкъошхэр нэбгыри 150-м кьэхъух. Къэзымышцгъэ кІалэхэр япчъагъэкІэ макІэп, лакъом хэхъошц. Симболэтхэм янахыжхэм ясурэтхэр пхъэмбгъум дахэу кы-

Узыгъэгъушхорэм уегъэлъэшы

Мыекъопэ районым ипсыхъожыемэ ащыц Руфабгэ, ар Шъхъагуащэ хэлъэдэжы. Мэрэтыкъо Къасимэ чІыпІаІэмэ афэгъхыгъэ тхылъым кызырэщІоу, псыхъом ыцІэ къушхъэм адыгэхэр зэреджагъэхэм кытекІэуи плытэ хъушц. Сырыфыбг — джары тильэпкэгъумэ къушхъэм фэусыгъэр. Сырыфыбг зыгъэпсэфыпІэ дэгъу кьодыеп. ЧыпІэр дахэш, гулэтыпІэшъ узыфещэ. Москва, Ростов, Волгоград, Ленинград

КІэдыкІой зэунэкъошхэр.

хэкхэм, Сыбыр, нэмыкІхэм къарыкыгъэхэм зыцагъэпсэфы.

Адыгэмэ ялІэкъо тамыгъэхэр ащ цыолъэгъух. Лъакъохэм чыгъхэр цагъэтІысыгъэх. Адыгэ лъэпкыым итарихъ ухэзыщэрэ сурэтхэр, пхъэмбгъухэр цыолъэгъух. Адыгэхэр Урысыем итарихъ зэрэхъагъэхэр къэзылэотэрэ пхъэмбгъушхом укыкІэлырымыкІэу уеплызэ уилъэпкэ кыкІугъэ гъогур нахышІоу зогъашІэ, урыгъушхэзэ кІуачІэ кыпхельхъэ.

КІэщакІор — спортым щыцІэрыІу

Атлетикэ онтэгъум пыщагъэу, спортымкІэ дунэе класс зиІэ мастерэу Бибэ Мурат Мыекъуапэ кышцыхъугъ. СССР-м и УІэшыгъэ КІуачІэхэм гъогогъуищэ ячемпион, СССР-м изэнэкъокъу тыжыным медальр кышцыхъугъ. РСФСР-м изаслуженнэ тренерэу Хъуажэ Мэджыдэ ипашцэ спортым изакъоп зызыфигъэсагъэр. Ыгу лъэпкэ шІэжыым кыфытео, адыгагъэу хэлъыр Руфабгэ иІэгъо-благъо кышцызэлүйхыгъэ зыгъэпсэфыпІэм кышцэлъагъо.

Бибэ Муратэ зыгъэпсэфыпІэм гушцІэгъу тызыщыфэхъум лакъомэ ятамыгъэхэр кытитыгъэлъэгъухэзэ, къэбар гъэшІэгъонхэм зэрашыгъуазэр кыдгурыуагъ.

Бэрэтарэхэр, Нэпсэухэр, Чэмбэхъухэр, Хъэлашцтэхэр...

НэмыкІ лакъохэри мэлъыхъох, шІэныгъэлэжымэ яупчІых, редакцием макъэ кырагъэлү. Тамыгъэу яІэр агъэунэфым амылэкІэу кытзылуагъэмэ Бэрэтарэхэр ащыщых.

— Сэ зы тамыгъэ къэзгыотыгъ, ау тиллакъо нэмыкІ тамыгъэ илагъэуи къэбар зэхэсхыгъэ, — еІо Бэрэтарэ Аслъан. — Мыекъуапэ сыщэпсэу. Лакъор кырыпшІэжыныу тамыгъэр унэ дэпкыым сурэтэу тесшыхъэ сшІоитгу. Тигъунэгъу Хъэлашцтэхэри мэлъыхъох шъхъае, ятамыгъэ къагыотырэп. Тикъуаджэу Гъобэкъуае упчІэ зиІэу унэгъуабэ дэс.

— Тичылэу Джамбэчыи лэкъо макІэп щыпсэурэр, — кьелуатэ атлетикэ онтэгъумкІэ тренер-кІэлэегъаджэу Чэмбэхъу Анзор. — ТикІалэхэм лакъомэ ятамыгъэхэр зрагъашІэ ашІоитгу. ШІэныгъэлэжымэ къатхырэмэ тяджэ, ау Чэмбэхъухэм яхылаІагъэу къэбар кытІылысэрэп.

— Тиллакъо итамыгъэ бэшІагъэу сылэхъу, — игупшысэмэ ташегъэгъуазэ дзюдомкІэ тренерэу Нэпсэу Бислъан. — Джэуап гъэунэфыгъэ кысэзытыжыкы сыІу-кІагъэп...

Ордэныр мэбанэ

Урысые Федерацием дзюдомкІэ ихышыпыкыгъэ командэ хэтэу, Пщыжхъаблэ щыцэу Ордэн Андзаур зэнэкъокъумэ ахэлажъэ зыхъукІэ, спорт шъуашэу зыщылэрэм лакъом итамыгъэ исурэт тырешыхъэ.

Тильэпкэгъу КІалэмэ спорт зэнэкъокъухэм гушцІэгъу сащыфэхъоу бэрэ кыхэкІы. Ллакъом итамыгъэ хэгъэкІы, лъэкъуацІэу ахьырэр адыгабзэкІэ къамылошъоу сэлъэгъух. Арэушцтэу Іофхэр лыкІомэщитмэ, сыдым тынэсыщта? Адыгабзэм имэхъанэ зэрамыгъэлъапІэрэм дакІоу, лъэпкэ шІэжы зымылэхэм ащыц тыхъунымыкІэ цынагъо цыІэба?

ШІэныгъэлэжхэр, лъэпкыгу зиІэ цыфхэр кытхэтых. ЯІорэ яшІэрэ зэхэлъэу зэдэлажъэхэ зыхъукІэ гумэкІыгъоу тилэр хэшІыкІэу кьелыхышц.

Зэхэзыщагъэхэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкэ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкэгъухэм адырІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет
Адресыр:
ур.Крестьянскэр, 236

Редактор
шъхъаІэм
ипшъэрылхэр
зыгъэцакІэрэр
иапэрэ гуадзэу

АУЛБЭ
Руслъан

ПшъэдэкІыжъ
зыхьырэ
секретарыр
нэпшІэкъуІ
Заур

Редакциер
зыдэщылэр:
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхъаІэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкІыжъ зы-
хьырэ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-
гъэр:

Урысые Федерацием
хэутым ІофхэмкІэ,
телерадиокебатын-
хэмкІэ ыкІи зэлъы-
ІэсыкІэ амалхэмкІэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чІыпІэ гъэлоры-
шІапІэ, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Зыщыхаутирэр

ОАО-у
«Полиграф-ІОГ»,
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4160
Индексхэр
52161
52162
Зак. 2316

Хэутыным
узшыкІэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00